

NORSK NATUR

3
1981

UTGITT AV NORGES NATURVERNFORBUND

NORSK NATUR

TIDSSKRIFT FOR NATUR- OG MILJØVERN
UTGITT AV NORGES NATURVERNFORBUND

NR. 3. - JUNI 1981 - 17. ÅRG.

AV INNHOLDET	
Utryddet i Norge	68
I hodet på en gammel gubbe .	70
Geirfuglen	74
Børsesjø naturreservat	76
Rovfuglenes død	78
Kystskog	80
Jakt på hakkespetter	80
Hedemarks-ulven	82
Oljevernutstyr	84
Sau og rovvilt	86
Norsk industri i U-land	88
Strømprisene	90
Foran høstens valg	92

Ansvarlig redaktør:
RAGNAR FRISLID
Redaksjonssekretær:
SYLVI STRUKSNES
Redaksjonsutvalg: Bredo Berntsen,
Anders Goksøyr, Trond A. Svensson,
Ragnar Vik, Espen Wæhle, general-
sekretæren og redaktøren.

NORSK NATUR utkommer med
seks nummer årlig.
Årsabonnement: kr. 75,- (Medlem-
skap inkluderer abonnement).
Enkelteksemplarer kr. 13,50.
Trykt i offset hos
W.C. Fabritius & Sønner A.S, Oslo.

NORGES NATURVERNFORBUND

Akersgt. 63 - Postboks 8268
Hammersborg - Oslo 1

Telefon 33 79 32 - Salg 33 10 27
Postgiro nr. 5094602
Bankgiro nr. 60010570835

Generalskretær: Torbjørn Paule
Kontorsjef: Roar Sæther
Konsulent: Thor Midteng
Organisasjonssekretær: Per Valset
Informasjonssekretær Sylvi Struksnes

Kontigent

Personlig medlem pr. år kr. 75,-
Livsvarig kr. 1500,-
Familiemedlem (hovedmedlems ekte-
felle eller hjemmевærende barn under
25 år) kr. 10,-.
Organisasjoner, bedrifter o.l. minimum
kr. 500,- år. år.
Medlem av forbundet er automatisk
medlem av den kretsforening vedkom-
mende sogner til - se neste spalte.

Natur og Ungdom, Aust-Agder Natur-
vern, Vest-Agder Naturvern, Rogaland
Naturvern, Vestlandske Naturvernfor-
orening, Sogn og Fjordane Naturvern,
Møre og Romsdal Naturvern, Nord-
land Naturvernforening, Troms Natur-
vern, Oppland Naturvern, Hedmark
Naturvern, Buskerud Natur- og Miljø-
vernforening, Vestfold Naturvern, Te-
lemark Natur- og Miljøvern, Land-
skapsvernet i Østfold, Østlandske Na-
turvernforening, Sør-Trøndelag Natur-
vern, Nord-Trøndelag Naturvern,
Finnmark Naturvern.

Forsiden: Blomstrende tranebær. Foto: Rolf Sørensen

Utmeldinger på grunn av Alta-saken

AV TORBJØRN PAULE

I løpet av første kvartal i år har sekretariatet mottatt om lag 40 utmeldinger som er begrunnet med forbundets engasjement i Alta-saken.

Det er selvsagt ikke uvanlig at medlemmer melder seg ut på grunn av uenighet med forbundets linje i enkeltsaker. Men beklagelig er det at utmeldingene i Alta-saken i stor grad skyldes misforståelser om våre meninger, ytringsformer og handlinger, kort sagt vårt engasjement i denne saken.

Enkelte viser til at vi har deltatt i og støttet aksjonene på anleggsveien i Stilla. Andre kopler oss sammen med samenes sultestreik og øvrige

aksjoner. Atter andre påstår at vi bevisst søker å trenere rettsavgjørelsen om Altasaken ved at vi har motsatt oss at anken over skjønnsrettens kjennelse blir ført direkte for Høyesterett.

Naturvernargumentene har kommet noe i bakgrunnen under den senere tids dramatiske begivenheter. Det er derfor kanskje ikke så underlig at det har oppstått en del sammenblanding og dermed misforståelser. Men, kort fortalt har vår argumentasjon og vårt engasjement under den siste tids utvikling i Altasaken vært følgende:

1. Norges Naturvernforbund har

ikke medvirket ved aksjonene i Stilla.

2. Norges naturvernforbund har ikke medvirket ved samenes demonstrasjoner i Oslo.

3. NNV har, sammen med rettighetshaverne, påvist alvorlige feil og mangler ved konsesjonsbehandlingen i Altasaken. En samlet skjønnsrett (Alta herredsrett, rettsbok for 5. desember 1980) ga oss medhold i at det var en rekke kritikkverdige forhold. Tre av rettsens sju medlemmer mente disse var så alvorlige at de kunne ha vært utslagsgivende for Stortingets og Regjeringens vedtak om

utbygging, og at utbyggingsvedtaket av den grunn måtte kjennes ugyldig. Et flertall av retten uttalte at «det er vanskelig for flertallet å godta en slik saksbehandling hos offentlige myndigheter i denne saken».

4. Naturvernforbundet, sammen med de rettighetshavere som blir berørt av utbyggingen, anket i februar herredsrettens kjennelse inn for Hålogaland lagmannsrett.

Staten (ved NVE) søkte den 17. februar Høyesteretts kjæremålsutvalg om tillatelse til å bringe saken direkte inn for Høyesterett. Alle statens motparter motsatte seg dette. Vårt syn er at det må foreligge særdeles vektige grunner for å forlate den ordinære instansfølge. Denne oppfattes som en rettssikkerhetsgaranti, også fordi en sak blir best mulig belyst gjennom den ordinære instansfølgen. Direkte anke kan ikke forsvares uten at man er overbevist om at dette ikke vil gå ut over sakens opplysning.

Det er klart at hensynet til sakens opplysning tilsier en ordinær tre-instansbehandling. Det er utelukkende politisk pregede hensyn som begrunner statens søknad. I tillegg har staten fra første stund vært interessert i en hver begrensning av saken både saklig og i tid. Det har vist seg at et hvert nytt lysstreif på saken avslører nye momenter i statens disfavør.

5. Ved brev til Regjeringen av 12. januar 1981 gikk partene og hjelpeintervenierte inn for en direkte anke til Høyesterett. På tross av at man gjennom dette ville ha unngått konfrontasjonene i Stilla, de etterfølgende aksjoner, og de store samfunnsmessige konsekvenser dette har hatt, var Regjeringen uinteressert i denne løsningen fordi den forutsatte at anleggsarbeidene ikke skulle igangsettes før etter at Høyesteretts avgjørelse forelå.

Prosessfullmektigene ga på sin side klart uttrykk for at en direkte anke til Høyesterett i en sak av denne karakter ikke kunne forsvares av hensyn til sakens opp-

Skudd i blinde

For 135 år siden innførte staten skuddpremie på en lang rekke rovdyr. Resultatene lot ikke vente på seg. I løpet av den første tiårsperioden (1846–55) ble det felt vel 2350 bjørner. Senere avtok fellingstallet jevnt, i takt med stadig minkende bestand – inntil bjørnen ble fredet i 1974. Statistikken viser stort sett en lignende utvikling for de andre, store rovviltartene.

Vi er blitt mer siviliserte siden 1846. Staten har forlenget forlatt skuddpremiesystemet. Jerven er fredet i Sør-Norge, og ulven ble totalfredet i hele landet i 1972 – etter at det var klart for alle at det ikke fantes det fjerneste spor av gråbein vest for riksgrensen. (At det senere har vist seg at ulven likevel ikke var død, det er en annen historie.)

Vi er blitt mer siviliserte, og har sørget for at de mest truede artene ikke lenger er fredløse. Vi har gitt dem kongelige resolusjoner å leve på – så lenge de opptrer like sivilisert som vi. Derfor har stortingsvedtakene en sikkerhetsventil: Hvis bjørnen ikke lever et sunt og sedelig liv som vegetarianer, settes dispensasjonsbestemmelser ut i livet. Da faller departementets dom, og snøscooterpatruljene rykker ut.

Dette er i og for seg rimelig. Blir bestanden for stor, er velorganisert avlving ved hjelp av kyndige folk og alle tekniske hjelpemidler langt å foretrekke fremfor jakt. Men det som ubetinget må kreves er at myndighetene har en solid bakgrunn for de inngrepene som settes i verk overfor sårbare arter. Dette innebærer blant annet at man må ha grundig kjennskap til bestandenes størrelse, både lokalt og for hele landet, at man har oversikt over kjønnsfordelingen innen bestandene, og at man utvikler metoder som sikrer at en eventuell dom bare rammer individer som virkelig gjør «skade».

Som det nå er skyter man bokstavelig talt i blinde. Og da kan fem Trysil-bjørner felt i 1981 innebære en større skade for bestanden enn 250 dyr felt i løpet av et år i midten av forrige århundre.

lysning. Det forelå imidlertid en meget presset situasjon hvor hensynet til å unngå de forestående konfrontasjoner og muligheten for en politisk løsning på et senere tidspunkt ble funnet så tungtveiende at hensynet til den rettslige behandling måtte vike.

I dag er situasjonen en annen. Aksjonene på anleggsveien er avblåst og arbeidet er i det vesentlige stilt i bero i påvente av kulturminneregistreringer. I denne situasjonen burde man ha imøtekommet ønske fra de ankende parter om en forsvarlig behandling av saken, først i lagmannsretten og så i Høyesterett. Det norske folk hadde fortjent det.

Årsmelding 1980

Forbundets årsmelding for 1980 foreligger nå. Interesserte kan, ved henvendelse til forbundet, få meldingen tilsendt gratis.

Naturvernforbundets landsmøte

Naturvernforbundets landsmøte 1981 er lagt til Klonas jordbruks- og husmorskole, Vågåmo, i dagene 19. og 20. juni. Som hovedtemaer vil landsmøtet behandle «Friluftslivet» og dessuten «Vann», spesielt i tilknytning til kraftutbyggingsplanene i Jotunheimen.

Utryddet i Norge 3:

FETTBLAD

Orkidéene har alltid tiltrukket seg folks oppmerksomhet. Ved sin skjønnhet og sitt merkelige utseende interesserer de både fagbotanikeren og blomsterelskeren.

De fleste forbinder orkidéer med tropisk sommer, eksotiske damer og kostbare blomsterbuketter. Men som mange vet, finnes det også orkidéer i Norge. Riktignok er de mer beskjedne enn sine tropiske slektninger, og bare noen få arter kan nå opp til dem i blomsterprakt.

Likevel har plante-elskere i Norge interessert seg for ville orkidéer. Dette skyldes to forhold: For det første er mange av dem sjeldne, ofte svært sjeldne, og dessuten vanskelige å lokalisere i terrenget. Det behøves ofte et ikke så lite pågangsmot for å finne dem. Ja, det er nesten som å avlegge sin botaniske svenneprøve å finne flueblomsten for første gang! For det andre har orkidéene svært eiendommelig økologi og biologi.

For at de ytterst små orkidéfrøene skal gro, må de spire sammen med bestemte sopper. Disse soppene skaffer kimplanten den næringen den trenger. De fleste orkidéer opprettholder dette samlivet så lenge de lever. Dette samspillet mellom plante og sopp kalles for mykorrhiza.

Orkidéblomstene er ofte meget komplisert oppbygd. De er alltid tilpasset insektbestøvning, og mange kan bare bestøves av ett bestemt insekt. Samspillet mellom orkidéblomst og insekt kan av og til være meget intrikat. Det hører til et av våre mest fascinerende emner innen bestøvningsøkologien.

Norske orkidéer har alltid vært ettertraktete bytter for plantesamlere. Dessuten blir de orkidéene som i til-

legg har vakre blomster, ofte gravd opp med rot og forsøkt plantet i hager. Dette gjelder arter som marisko, flueblom, nattfiol, rød skogfrue, kvit skogfrue og myrflangre. Vi må derfor regne med at ei rekke viltvoksende orkidéer er blitt utryddet på mange av sine voksesteder på grunn av uvettig samling.

Verre enn plantesamling er imidlertid ødeleggelsene av voksestedene. Orkidéer trives oftest på kalkholdig jord, og nettopp slik næringsrik jord kan det være økonomisk lønnsomt å dyrke opp. Dette gjelder særlig myrer på kalkholdig grunn, såkalte ekstremrikmyrer. I slike myrer kan vi finne meget sjeldne orkidéer som myrflangre, strandmarihand, honningblom, knottblom og den omtalte fettblad. Dersom en senker grunnvannsnivået i ei ekstremrikmyr, får en utmerket dyrkingsjord. Derfor er mange av våre fineste orkidémyrer blitt grøfta og pløyd opp eller tilplantet med hurtigvoksende gran. Dette har selvfølgelig bidratt til at ei rekke orkidéer er blitt enda sjeldnere. Heldigvis er det i den seineste tida blitt opprettet rikmyrsreservater, f.eks. Gjellebekkmyrene i Lier (Buskerud), som beskytter disse orkidéene. Men reservatene er små, fåtallige og dessverre utsatt for inngrep som i rein tankeløshet stundom tillates av vår øverste forvaltende myndighet!

Et annet viktig forhold som må berøres, er beiting. Mange orkidéer er avhengige av åpne voksesteder som enger og grasvoller. Dette er vegetasjonstyper som er skapt av beiting. Opphører beitinga, gror de igjen av treaktige planter eller høye urter. Orkidéene skygges ut og blir til slutt borte. I dag er dessverre bei-

tinga opphørt flere steder i lavlandet i Sør-Norge. Resultatet er at botanisk interessante lokaliteter gror til med kratt. Derfor nytter det ikke bare å frede en orkidélokaltet. En viss skjøtsel er også nødvendig for å opprettholde lokaliteten slik vi helst ønsker den. Kontrollert beiting vil i mange tilfeller være en viktig del av skjøtselen.

Fettblad (*Liparis loeselii*) er en liten plante, knapt 10–20 cm høy. Den har to gulgrønne, motsatte blad nederst. Disse bladene har en utpreget fettglans. Dette har gitt opphavet til både det norske navnet og det latinske («liparos» betyr på gresk fettaktig). Aller nederst på planten er det en grønn knoll som inneholder stivelse. Opplagsnæringen i denne knollen brukes av skuddet som utvikles neste år. Blomstene sitter på en bladløs stengel hevet opp mellom de to bladene. De er små, opprette, gulgrønne og har en svak duft. Hvilke insekter som besøker disse uanseelige blomstene, vet vi ikke. Det er forresten mye som tyder på at blomstene bestøver seg sjøl.

Fettblad vokser bare i kalkrike ekstremrikmyrer. Helst finnes den innimellom starr og andre typiske myr-vekster. Planten er som nevnt liten, og vi skal ha et godt øye for orkidéer for å kunne se den. Likevel ble den altså utryddet i Norge. Dette skyldes trolig kombinasjonen av tre uheldige forhold: Grøfting, plantesamling og opphørt beiting.

I Norden har fettblad en utpreget sørlig utbredelse. Foruten fra våre få, utgatte voksesteder i Sørøst-Norge, er den også kjent i Sør-Sverige og Danmark. Overalt er den sjelden.

Fettblad var bare kjent fra fire lokaliteter i Norge: To steder på

Tjøme, Arekilen på Kirkøya (Hvaler) og Nesøya i Asker.

Den ene lokaliteten på Tjøme var Kolabekk-kilen. Der ble den oppdaget i 1933 i strandenger. Siden er den ikke gjenfunnet. Dette kan skyldes forsumpning og gjengroing av voksestedet. Plantesamling kan heller ikke utelukkes. Den andre lokaliteten var på Vasser der den vokste i ei myr på Vikerholmen. Der ble den også oppdaget i 1933. I dag finnes det ingen myr på området (ei heller fettblad). Myra er trolig blitt grøfta og oppdyrka.

I Arekilen på Hvaler ble fettblad siste gang sett i 1920. At den har forsvunnet derfra, skyldes nok gjengroing med kratt. Dette har skjedd raskt de siste 10–20 åra etter at beiting nede i kilen sluttet.

På Nesøya vokste fettblad på myra omkring Nesøytjernet; en meget kjent botanisk lokalitet. Siste gang den ble funnet der var i 1896. Bortgangen skyldes to forhold: Det ene er at myra er blitt delvis grøfta, slik at planten fikk innskrenket voksestedet sitt. Det andre kan vi takke plantesamlere for. Nesøya er som nevnt et berømt botanisk område, og amatører så vel som profesjonelle plantejegere oppsøkte øya regelmessig for å få med seg alle «godbitene» der.

Det er å håpe at ikke flere av våre ville orkidéer kommer til å lide samme skjebne som fettblad! Men i et samfunn hvor penger teller mere enn natur, er vel dette et urealistisk ønske.

Til slutt vil jeg rette en takk til Rune Halvorsen (Botanisk hage og museum, Universitetet i Oslo) for at han velvillig har stilt til disposisjon sine opplysninger om fettblad i Norge. ✻

ARILD ÅDNEM:

I hodet på en gammel gubbe

Bilder fra nærmiljøet før og nå.

«I hodet på en gammel gubbe» het en svensk film. Den gamle gubben, pensjonist på aldershjemmet slumret i gyngestolen foran panoramavinduet. Utenfor silte regnet ned over en grågrønn plen, en

brungrå trepjusk og en grågrå moderne tid.

Men i gubbens hode levde en fargelagt erindring om før i tiden: Da himmelen alltid var blå, gresset alltid grønt og solen alltid skinnende gul.

– *Renspikka nostalgi!*

Og dessuten vet vi at erindringen forvrenger og kandiserer virkeligheten. Vi vet at det regnet før også, minst like mye som nå, og like grått var det om ikke gråere.

– Men allikevel ...

Det var for meget lenge siden, for hele 25 år siden, i den pre-digitale urtid da vi ennå ikke ble holdt løpende orientert om hvert hundredels sekund, da vi levde i en slags stenal-

der med et elektrisitetsforbruk som var en fjerdedel av nåtidens, og folk sto på venteliste for å få privatbil.

På den tid, før Domus og Fokus og respatexinvasjonen, bodde det mange folk i bykjernen. De bodde over forretningene, i kvartalene på andre siden av byparken og videre i små avstikkere mot fabrikkene og byens marker hvor bondegårdene lå.

Langt inn mot byens sentrum fan-

tes løkker, bekker og enkelte skogholt. Det var ikke lange veien til beitemarker hvor ertelystne byunger fort lærte seg vesentlige ting om kuenes oppførsel. Mulighetene til utfoldelse og lek var mangfoldige, og de lå for hånden. Det vanlige var at også arbeidsplassene lå nær boligområdene. De fleste syklet eller gikk til arbeidet.

I de gamle boligområdene og de nye som vokste frem i de første ti-

femten årene etter krigen var veiene en forholdsvis trygg lekeplass for barna. De slo ball, hoppet tau og paradis og syklet om kapp på to og trehjulinger.

Innen rekkevidde lå fotball-løkka eller skogholtet hvor indianere og hvite braket sammen, og hvor hemmelige hytter ble bygget i klovene en menneskealder unna nysgjerrige voksne.

Det var heller ikke langt mellom engbakker og gressvoller, stier, bekker, småvann, sumper og kratt. Her kom en dyrelivet på nært hold: insekter og fugler, firfislser og småfisk.

Vinterstid var det aldri noe problem å finne en egnet ski- eller akebakke.

Jeg minner om at det er byungers oppvekstmiljø jeg snakker om. Og mange byunger har sikkert tilsvarende vilkår for oppvekst idag også, men de blir færre og færre.

Jeg tillater meg å referere fra

Fredrikstad-avisa Demokraten fra 27/1-1981: Et sameie ønsker å bygge tre flotte eneboliger i en skogteig inntil en dam, den eneste dammen i hele kommunen. Lokalbefolkningen som har dammen og områdene omkring som pustehull protesterer. Sameiets advokat uttaler: Området misbrukes idag til lekeområde. Advokaten påpeker i et brev til kommunen at det kan komme på tale å hugge ned samtlige trær i utbyggingområdet og henviser samtidig til «at det er trær nok på den andre siden av dammen» hvor forøvrig – i parentes bemerket – kommunen har planlagt å bygge flere nye boliger.

Videre:

I gatekrysset hvor ungene for 25 år siden slo ball og det passerte en liten spiss-snutet Opel i timen er det nå skjedd forandringer. Veiene er utbedret og har fått asfalt. Ungene er forduftet og erstattet av bilister med kronisk tidsnød hvorav gjennom-

snittlig tre i året ikke klarer svingen og kjører gjennom gjerdet.

Ikke bare ungene forsvinner, men hele indre bydel tømmes sakte men sikkert for folk. Det er ikke til å bo der lenger, de drives ut av en økende trafikk og en politikk som har gjort det mulig for næringslivet å ta hånd om bykjernen på sine egne premisser. Byens sosiale liv er langt på vei blitt rusk i en maskin som bare har til formål å skape flyt i varer og penger slik at profitten kan flomme ned i de rette lommer.

TEGNINGER
AV
MORTEN M.
KRISTIANSEN

«SANÉR!» er ordet på fanen først i toget som har demonstrert for **UTVIKLINGEN** de siste 25 år. Dette kravet er blitt innfridd langt på vei, og denne innfrielse har kostet store deler av byens synlige og levende historie og identitet. *Bylivet* sprunget ut av menneskers skjebner, deres opplevelser knyttet til bestemte rom, hus, gater og plasser og et nettverk av sosialt samkvem er iferd med å rives opp, brytes ned, ja, *saneres*. Og dette til fordel for en by som er rettlinjert, kalkulert funksjon.

Men ennå bor det folk igjen i og ved indre by. For disse blir veien til naturområdene stadig lenger etter- som forstedér og boligfelter jafser seg ut gjennom terrenget.

På fotball-løkka med sine uregjerlige tuer er det kommet en moderne idrettshall med kunststoffdekke hvor ungene kan sparke fotball hele året – og det bør de gjøre for å trygge plassen på laget – under kyndig veiledning av betalt og ambisiøs trener.

Ski og akebakken er ikke lenger egnet misbrukende lek, for her ligger millionæråsen.

Og hvor er det blitt av det sammensatte og mangfoldige kultur- landskapet som favnet om byen og her og der sendte frodige avleggere rett inn i byens hjerte?

Grunnlaget for en opplevelsesrikdom som alltid var for hånden var enger, lunder, marker med ulik gjengroing av løvskog – overgangsformer mellom åpen beitemark, skogsbeitemark og plukkhogstskog. Skogbildet var variert og uregelmessig med lysninger og tykninger i veksling. I tilknytning til gamle ferdselsårer og gammel spredt bebyggelse fant en gjerne ekelunder.

Solrike bakker innimellom kunne vokse til med einer. Dette kultur- landskapet var grunnlag for et rikt fugleliv. Det var gunstige forhold

med vannspeil, bekker, våtmarker, hulltrær, blomstermarker og tett buskas.

Grenselinjene i landskapet var viktige deler av det mangfoldige inntrykket: Stengarder og gjerder vekslert med kanter dannet av terrengform og vegetasjon. Randsoner med overganger mellom forskjellige biotoper ga grunnlaget for planters og dyrs artsrikdom.

Det var for 25 år siden. Nå begynner det å bli nokså langt mellom slike landskapsbilder. Utviklingen har ikke bare blåst gjennom bygatene, den har feid over bygdene omkring også.

Kua er dømt til et liv på båsen av profitten som forlanger null-beiting. Det er mer lønnsomt å bruke 2,7 tonn olje for å produsere et tonn storfekjøtt enn å la feet misbruke den grønne enga.

Bekkedragene dreneres og kantvegetasjon forsvinner. Gårder blir slått sammen, gjerder rives og overflatene planeres. Myrene grøftes, vannspeil forsvinner mens kornørkener brer seg mellom snauhogstflata og granskogkanten. Mange gode og økonomisk funderte argumenter finnes for at en slik utvikling kanskje har vært nødvendig, men det har også sin pris. Utgiften er et landskap stadig fattigere på inntrykk, et landskap hvor mangfold og diversitet drives ut samtidig som monotonien sniker seg inn. Men monotonien, ensformigheten kan vi flykte fra så lenge vi har farge-TV og reise- muligheter.

Over neste blåne finner vi vel all- tids et stykke naturlig natur, vi med førerkort og feriepengar. Der kan vi bygge hytte, ved sjøen, på fjellet, eller dra med oss campingvogn og NAFs veibok og sikre oss i hvert fall fire ukers naturkjensle i året.

Det er greit, forsåvidt. Men det har sine sider det også, som vi skal se nærmere på bare vi får nevnt alle dem som ikke har førerkort f.eks. barna – hva med dem, hver dag året rundt?

Selvfølgelig glemmer vi ikke dem. I byene gjerder vi inn noen kvadratmeter med netting, trår til og får med felles anstrengelser hengt opp en klasse utslitte bildekk og stablet sam-

men noen jernbanesviller til noe som heter lekeapparater.

Som nevnt kan vi ved fritid og penger bryte ut av det monotone, vi har mulighet til å rekreatere – komme oss på bena igjen. Og dermed staker vi ut kursen til et sted som ennå er preget av frodighet, variasjon, dyreliv, frisk luft osv. Helst vil vi ha en hytte midt i frodigheten, gjerne to for variasjonens skyld.

Nåvel. Man orienterer seg og finner ei lita grend, helst ved sjøen, fiks- ser hyttetomt og bygger iveri. Her er miljøet omtrent som i den pre-digi- tale urtid. Vennlige fiskere snuser mot horisonten og sier interessante ting om vær og vind og fiskeplasser. Ho Bergljot nede i svingen gir bort plommer fra skjeggete trær og er snill mot ungene: Kom inn så skal dere få leke med katteungene!

Alt vel så langt. Men flere vil ha hytte og flere hytter kommer, og plutselig er det fire ganger så mange hytter som helårsboliger i kommunen – med plutselig mener jeg 25 år, og det er fort sett i denne sammenheng.

I utgangspunktet var alt bare hyg- gelig, det var fint med litt friskt blod

sommerstid. Men så er det at det blir litt for friskt.

Bilen skal frem til hytta. Det trengs grunn til vei og parkeringsplass. Hytte ved sjøen tilsier båt. Båt tilsier brygge. Hver hytte sin brygge som stikker som armerte betongfingre ut fra svabergene. Hver båt sin påhengsmotor. Dermed opphører stillheten i pinsen og kommer først tilbake en gang i september.

Jakten på hyttetomter har ført til økte tomtepriser. Hyttene har dessuten lagt seg i belter rundt grendebyggelsen og hindrer en naturlig knoppskyting av helårsboliger i tilknytning til denne. Trafikken ut til kysten har økt slik at det gamle vegnettets ifølge trafikktelegningene ikke duger lenger. Vegen må utbedres. Trær, hekker og blomsterbed forsvinner i dur og smell. Svinger og bakketopper er trafikkfarlige. Man skjærer igjennom og flater ut. Den gamle grenda blir et sted ved veien hvor man kan stå på og komme ti minutter raskere ut til hytta og rekreasjonen.

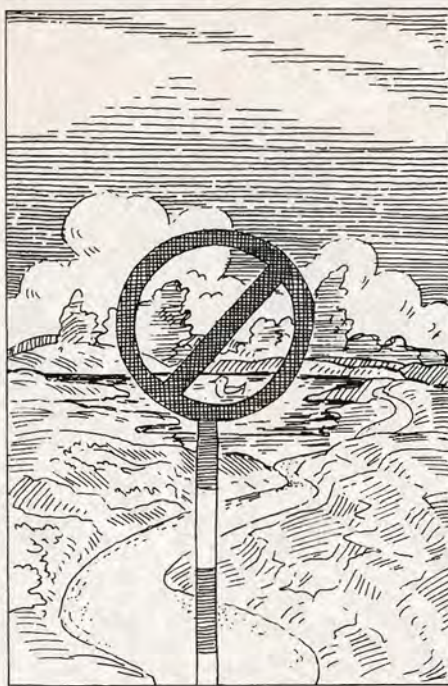
Bedre veiforbindelse gjør bygda mer attraktiv for folk i nærmeste by. Det har etterhvert blitt smått med tomter i byen. Det meste er nedbygd. De som bygde enebolig i et nærnaturrområde i 1970 hadde det fint i fem år helt til det kom et nytt byggefelt utenfor der igjen og utenfor der igjen – så hvorfor ikke selge og bygge nytt ute på en romslig naturtomt i et nytt felt av høyere standard – dyrt riktig nok, men investeringer lønner seg og en savner den frie naturen utenfor stuedøra. I god bil betyr en halvtimes tur inn til jobben i byen ingenting.

Og nå begynner utviklingens pris å bli konkret i kystkommunens nærmiljø.

De områdene som er igjen av nærnatur etter at hyttene har tatt sitt tas bit for bit til byggefelt. Kommunens unge generasjon kan ikke sloss om plassene på disse feltene, de er for dyre. For dyrt er det også blitt å kjøpe gamle hus, folk fra byen betaler opp til en million for et 60 år gammelt hus med en bit strandlinje – det er litt for drøy kost for en forslasket fisker på 23 år.

Boligfeltene er dessuten et totalt

miljøfremmed element i bygda. Hus ble tidligere bygget ut fra personlige behov og stedege tradisjon. Lokale håndverkere tok seg av jobben. Husenes plassering i landskapet ble bestemt av klima, og optimal ressursutnyttelse.

Idag er husproduksjon i vesentlig grad blitt storindustri. Husene skal selges på et anonymt massemarked fra Lindesnes til Nordkapp. Husene blir derfor uten identitet, uten forbindelse til det stedegne.

Men prisen er monotonien.

– Hva var det jeg sa? Renspikka nostalgi, sukkersøt fortid. Og dessuten benytter du triks som er lette å gjennomskue. Du maler fargeglade fortidsklatter på en bakgrunn av svart nåtid. Hvorfor gjør du ikke omvendt – maler et bilde som framhever nåtidens lysninger på bakgrunn av fortidens skygesider? Det er nok av dem: Slit og trangboddedhet, arbeidsløshet, manglende utdanningstilbud, isolasjon og elendig arbeidsmiljø osv. osv. Sette dette opp mot hevet boligstandard, industrivekst, utdanningstilbud, reisemuligheter, offentlig tjenesteyting osv. osv.

Et slikt bilde kunne også vært på sin plass!

– Ja.

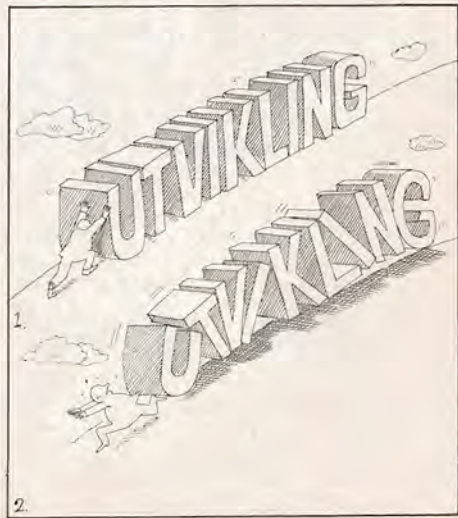
– Så hva er egentlig poenget? Skal en skjønnmalt fortid settes opp som ideal for fremtiden? Eller skal vi sette hele samfunnet i revers?

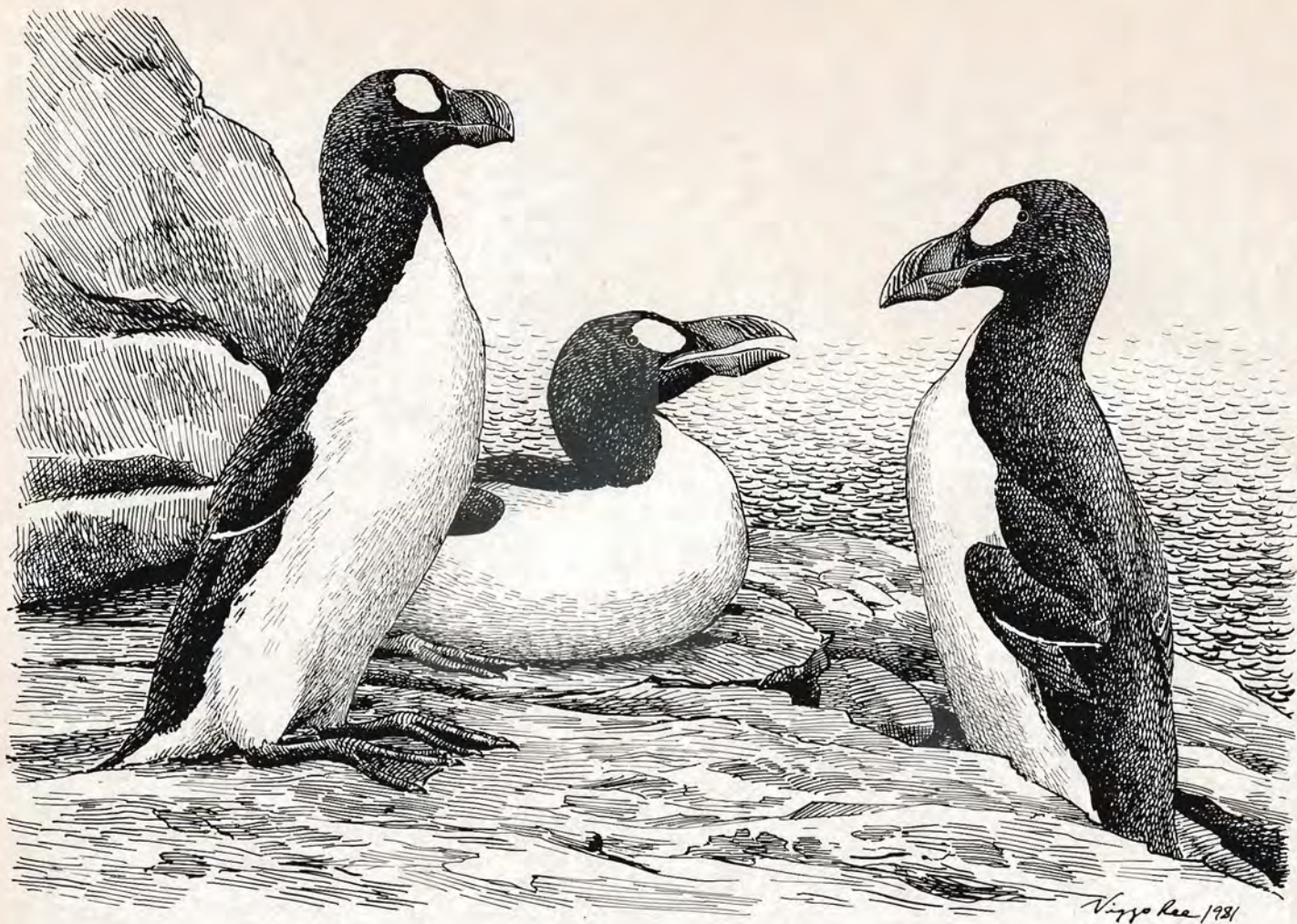
– Nei. Men ved å lage bildet som jeg gjorde har jeg provosert deg til å begynne på ditt eget bilde, ganske forskjellig fra mitt. Og når det bildet blir ferdig, kan vi henge det opp ved siden av mitt, og derved er vi ved poenget:

Vi vil se at de verdifulle kvalitetene i nærmiljøet, igår og idag, er heklet inn i et komplisert nettverk av avhengighetsforhold. Så kan vi ta fatt på en undersøkelse av nettverket med henblikk på å finne ut av kvalitetsens skjebne.

– Kvalitetenes skjebne? Du verden, det høres dramatisk.

– Kanskje. Det jeg mener er at vi bør finne ut hvorfor enkelte uomtvistelige goder har forsvunnet. Var det nødvendig å gi slipp på dem for å oppnå andre goder som vi kan skilte med idag? Har vi mulighet til å gjenskape noen viktige goder fra fortidens nærmiljøer? Er det mulig å planlegge fremtiden slik at vi kan tilkjempe oss nye goder uten at vi dermed må betale med det vi idag setter stor pris på? Er det økonomisk mulig å skape nye goder samtidig som vi bringer med oss de gamle? Uansett må vil tilkjempe oss en bevissthet om naturens og nærmiljøets kvaliteter. Uten en slik kvalitetsbevissthet vil våre valg og vår planlegging bli tilfeldig. Vi ville ikke kunne være trygge på om vi går fra det dårlige til det gode eller omvendt.

Glem ikke

GEIRFUGLEN

AV BREDO BERNTSEN

TEGNING AV VIGGO REE

Idag er som kjent alle våre sjøfugler ille ute – og mange arter er truet: alke, teist, lunde, alkekonge, lomvi og polarlomvi. I hundretusener dør disse fuglene årlig. Jakt og fiskereds-
skap dreper, miljøgifter og gass-
flammer gjør det samme. Verst er ol-
jen som tar livet av mellom 150 000

og 450 000 sjøfugler i Nordsjøen og Nord-
Atlanteren hvert år.

Mange er heldigvis etter hvert blitt
svært opptatt av dette – og arbeider
for å stoppe herjingen med våre vin-
gede medskapninger. Sjøfuglene er
jo et av de viktigste bindeledd mel-
lom hav og land og noe vi alle for-

binder med våre farvann og kyster.

Kanskje *geirfuglens skjebne* kan
være et memento for oss; om hva
som i verste fall kan skje med en el-
ler flere av våre sjøfuglarter hvis
ikke en mere vernemessig forvalt-
ning kommer istand.

Geirfuglen (*Alca impennis*) var

omtrent så stor som en gås – altså over dobbelt så stor som noen nålevende alkefugl. I form og farge liknet den på slektningen alken (*Tordapica*) med svart overside og hvit underside. Foran hvert øye hadde den en stor hvit flekk. Det som var spesielt med geirfuglen, i forhold til annen alkefugl, var de svært små vingene. Ja, de var så små at fuglen ikke kunne fly – noe som ble dens skjebne i møte med menneskene. Den gikk og løp på land med små, korte skritt og var nesten helt oppreist når den satt. I vannet var den store alken i sitt rette element som en strømlinjeformet, eminent svømmer. Fuglene liknet svært på pingviner – og disse har fått navn etter geirfuglen som engelske sjøfolk kalte *pengwyn*.

Neandertalerens bytte

Geirfuglen har vært fanget av våre forfedre meget langt tilbake i tiden. Man har bevis for at den var et bytte for neandertalermenneskene under istiden ca. 18 000 år f.Kr.!

Etter istiden, i yngre steinalder og inn i jernalderen er de fleste funn gjort i Storbritannia, Danmark og Norge. Men vi vet ikke med sikkerhet om geirfuglen ruget i vårt land – selv om det levde fugler her på streif.

Tønnevis av saltet geirfugl

De viktigste rugeplassene for geirfuglen var i nyere tid på en del øyer langs østkysten av Nord-Amerika, ved New Foundland og i St. Lawrence-bukta. Det ruget geirfugl i tusenvis på disse øyene. En del av dem heter den dag i dag Penguin Islands. Omkring år 15–1600 drev europeiske fiskefartøyer veldig fiske i geirfuglområdene. De provianterte ofte på øyene hvor tusenvis av de store feite alkene ble fanget og slaktet. Det meste av fangsten ble saltet i tønner og brukt som proviant. Alle-rede omkring år 1750 var derfor geirfuglen en stor sjeldenhet i amerikanske farvann – og etter 1800 eksisterte det neppe en eneste en. Fuglene gikk ganske i glemmeboken.

I Europa var de viktigste rugeplassene i Storbritannia, på Færøyene og Island. Men også her ble

bestandene litt etter litt ødelagt. Den siste geirfugl på Færøyene ble drept i 1808. I Storbritannia klarte de store mestersvømmerne seg lengre. Men det gikk galt tilslutt her og. Den aller siste britiske *pengwyn* forsvant ut av historien i 1840 – drept av d'herrer *M'Kinnon* og *MacQueen* som trodde det var en heks!

Lengst i live på Island

Aller lengst klarte geirfuglen seg på Island. Der ruget den på fire små øyer – Geirfuglskjærene. På tre av disse skjærene ble den imidlertid utryddet i det 18. århundre. Lengst ble den boende på det vanskelig tilgjengelige Geirfuglasker – dette var tilslutt den eneste rugeplass i verden. Men i 1830 sank hele skjæret i havet

ved et vulkanutbrudd, og fuglene måtte flytte til øya Eldey som er mere tilgjengelig. De siste av kjempealkene ble drept i løpet av få år. De aller siste ble drept mellom 2. og 5. juni 1844. Da gikk tre mann i land på Eldey. De så to geirfugl sitte mellom sine mindre slektninger alker og lomvier og begynte straks jakten. Snart var de begge drept – og nok en art var gått over i historien p.g.a. menneskelig dumhet og råskap. (Det er imidlertid mulig at en nordmann, L. O. Brodtkorb, våren 1848 nær Vadsø foretok den tvilsomme dåd å skyte en geirfugl i en flokk på fire.)

Nei – la oss ikke glemme geirfuglens skjebne. Nå må det stilles krav om øyeblikkelige tiltak for å fjerne de mange og økende truslene mot våre sjøfugler.

Tett vinduet og spar Gaula!

All sannsynlighet taler for at huset du bor i er utett. I alle fall er det på det rene at dette gjelder de fleste hus her i landet. En viss luftutskifting bør boligen ha. Men blir ventilasjonen for stor, trekker den varme med seg ut til kråkene. Og de trenger den ikke.

Men huset kan gjøres tettere ved enkle midler og egeninnsats. Om vi antar at tetningslister rundt dører og vinduer reduserer luftutskiftingen i en gjennomsnittsbolig med 20 prosent, vil man spare nær 1000 kWh årlig. Samtidig blir boligen lunere og mindre trekkfull. Hvis 2/3 av landets husholdninger går inn for dette, vil den samlet innsatsen bety at vi sparer energi tilsvarende en Orkla-utbygging eller en Gaularutbygging – eller halvannen Alta-utbygging.

Den som utfører tettingsarbeidet selv vil spare inn utgiftene i løpet av en fyringsse-song. Og selv om man bruker

leiet hjelp for å få listene på plass, vil man ha dekket utgiftene på få år, takket være reduserte fyringsutgifter.

Det må brukes skikkelige tetningslister, helst av gummi eller plast. Listen må være tykk nok til at det blir tett, men ikke så tykk at det blir vanskelig å lukke vinduet godt igjen. På gamle vinduer kan det være nødvendig med to eller tre forskjellige dimensjoner fordi vinduet ikke slutter like tett inntil karmen over alt. Tetningslister av skumplast med lim på den ene siden har dårlig tetningsevne og må frarådes.

En generell regel er at den avsluttende tettingen skal være så nær den varme værelsesluften som mulig. Årsaken til dette er at varm luft inneholder mer vanddamp enn kald luft. Hvis den varme luften trenger inn mellom vindu og karm, vil en del av vanddampen kondenseres og råteproblemer kan oppstå.

Ulovlig jakt truer

BØRSESJØ NATURRESERVAT

Da den kjente fuglesjøen Børsesjø i Skien ble fredet som naturreservat i 1976, vakte det diskusjon og motstand. Både Skien kommune og de fleste grunneierne gikk i mot reservatet. Men vernekreftene seiret, og fredningen ble gjennomført.

Børsesjø, som ligger i den nordlige delen av Gjerpendalen, er ca. 1,7 km lang og 450 m bred. Strendene er preget av siv- og rørskog. Det som i første rekke gjør sjøen verneverdig er det rike fuglelivet. Børsesjø har stor betydning både som hekkelokalitet for mange arter, og

som rasteplass under vår- og høsttrekket. Resultatene av en naturinventering ble lagt fram i 1972. Den viser at 188 fuglearter er påvist her. Det vil si at omkring 55 prosent av alle Norges fuglearter viser seg mer eller mindre regelmessig i området. Ca. 60 av artene i Børsesjø betegnes som sjeldne. Videre er det registrert omkring 80 plantearter i området.

Er fredningen sterk nok?
I det siste er det fra flere hold blitt

hevdet at det har foregått og foregår jakt i reservatet. Og 4. september i fjor hadde Telemark Arbeiderblad et førstesideoppslag med denne overskriften: «Børsesjø misbrukes av jegere – hundrevis av fugl skytes i freda område».

Naturfotografen Torbjørn Berg kan fortelle at til og med totalfredede arter som fiskeørn, jaktfalk, jordugle, hornugle og knoppsvane er skutt. Men mest går det ut over endene, som blir felt i store mengder. Også en grunneier forteller at han vet det er skutt knoppsvane i re-

servatet, og folk som bor omkring sjøen kan fortelle at det høres skudd også om natten.

Et problem er at jakt er tillatt i området umiddelbart utenfor reservatgrensene. Grenland Natur og Ungdom og Telemark Natur- og Miljøvern har derfor foreslått at det innføres fuglelivsfredning i medhold av Naturvernlovens paragraf 14 i områdene omkring reservatet.

Naturvernkonsulenten i Telemark, Sigmund Tvermyr, mener at selve sjøen er tilstrekkelig vernet, men at forslaget om en utvidelse i form av fuglelivsfredning i områdene omkring likevel er av interesse. Han opplyser videre at det foreligger planer om skjerpet oppsyn. Naturvernkonsulenten vil dessuten sende ut et spørreskjema til grunneierne ved Børsesjø for å få deres synspunkter på de gjeldende fredningsbestemmelsene.

TEKST: TOM ANDERSEN
FOTOS: TORBJØRN BERG

Motstående side: Børsesjø naturreservat under høy sommerhimmel. Til høyre: Våtmarksvegetasjonen omkring Børsesjø frister også elgen. Nedenfor: Knoppsvanen – fast hekkefugl i naturreservatet – er utsatt for ulovlig jakt.

Rovfuglenes død – preparantenes brød

AV KJELL GULBRANDSEN – «AKSJON ROVFUGL»

Det er vel ingen overdrivelse å si at mange preparanter har hva vi må kalle en sykkelig interesse for å samle på død natur, samtidig som de også er klar over den økonomiske mulighet som virksomheten innebærer.

Preparantyrket er idag et åpent yrke som enhver kan slå inn på. Formell faglig utdanning gis ikke i Norge og et fåtall norske preparanter har sin fagmessige opplæring fra Tyskland. En del begynner i lære ved de få preparantverksteder som finnes i landet. Svært mange begynner på egenhånd med veiledning av utenlandsk litteratur – eller helt uten annen hjelp enn det en kan lese seg til ut fra ferdige preparater.

Manglende forskrifter

I forslaget til ny viltlov er tatt inn hjemmel for kontroll av den aktivitet som foregår i denne sektoren. Imidlertid er loven en fullmaktslov hvor det er nødvendig å utarbeide for-

skrifter som til enhver tid bestemmer hva som er lovlig, eks. hvilke arter en har lov til å stoppe ut osv. Dette vil nok kunne bedre dagens sørgelige situasjon betydelig, dersom vi får forskrifter som er gode nok.

Mange preparanter fungerer i dag som mottagersentraler for fallvilt og ulovlig felt vilt. De er også eksportører og importører og de står selv for en god del av de ulovlige fellingene. De tar videre opp bestillinger på rovfugl og ugler fra inn- og utland.

Markedet for utstoppet, fredet rovvilt er idag meget stort og har et svært kjøpekraftig publikum, særlig i utlandet. Etter hvert som naturen utarmes nedover i Europa søker samlere og preparanter seg nordover til de få gjenværende villmarker i Skandinavia – som de leser om i prangende billedbøker med flotte skildringer av Lofoten, Hardangervidda og Varanger. Rene ekspedisjoner utrustes med Nordkalotten som mål. Slike folk er ofte forbausende

godt informert om hva som finnes hvor i Norge og Sverige. De har også midler til å kjøpe seg informasjon og/eller direkte hjelp på de steder de kommer til.

Allsidig virksomhet

Preparanter skaffer seg fredet rovvilt på forskjellige måter. De kan selv skyte de rovfugler de treffer på ved oppsøkende virksomhet og ved tilfældigheter (alltid gevær i bilen). De bruker feller som den norske kråkefella, eller ulovlige typer av fot-sakser (oppgis å være til revejakt). De besøker reir etter nedfiring i tau i bratte stup og skrenter. De utfolder stor reisevirksomhet og har et godt kontakt/leverandørnett, og de har førsteklasses utstyr som kikkert, fotoutstyr, klatreutstyr, friluftstutstyr osv. De har rikelig med egnede våpen med lyddemper, avkappet løp, kikkersikter, lyskastere o.l. God kunnskap om det viltet de søker har de

også som oftest. Annonser om at arbeid utføres eller at alle slags fugler kjøpes for utstopping er vanlig brukt, særlig i såkalte villmarksblader og aviser i forbindelse med jakt-sesongen.

Problemfri utførsel

For eksempel er det svært enkelt å føre preparater av ulovlig felt, fredet vilt ut og inn i landet under forskriftene om inn- og utførsel av rå, utilberedte huder og skinn. Dette har i stor grad (ser det ut til) foregått over Kristiansand S. med båten til Fredrikshavn. Danske politirapporter fra avhør av og rassa hos de etter hvert nokså mange danske «konservatorer» langs nordkysten av Jylland, har klart vist at det er en utstrakt kontakt og forsendelsesvirksomhet mellom danske og norske preparanter. Bl.a. ble en norsk preparant lovt alle verdens hegrearter i bytte med alle små ugler fra Skandinavia. En norsk preparant som nylig ble arrestert av politiet i Kristiansand S. for ulovlig jakt sendte i løpet av 1980 minst tre sendinger med vilt, herav mye fredet rovvilt, til en av de mange danske konservatorer som er avslørt i løpet av de tre siste årene. Det danske politiet har fulgt opp alle spor og rullet opp den ene saken etter den andre. I de fleste tilfeller er store mengder rovvilt funnet i forskjellige frysebokser rundt om.

Washingtonkonvensjonen

Denne handelen faller inn under Washington-konvensjonen om handel med truede og sjeldne arter, men smutthullene ser stadig ut til å være tilstede og de blir benyttet. Denne forbindelseslinjen gjennom Danmark til Tyskland og videre nedover kontinentet er antagelig av største betydning for mulighetene til å holde en regelmessig kontakt med det pengesterke markedet der nede. Dette markedet og denne muligheten for kontakt med storsamlere gir antagelig også grunnlag for å drive profesjonelt her hjemme.

Forøvrig vet vi lite om hyppigheten av slike forsendelser og mengden av det vilt som sendes nedover eller

som kommer inn i landet på samme måte.

Det kan trekkes frem mangt og meget om presset fra sør, fra det store markedet hvor de pengesterke opererer. Vi har kjennskap til at det i Tyskland drives såkalte rovfuglgårder hvor rovfugler av alle arter stilles ut for at folk skal kunne få se disse mot betaling. Fuglene holdes under kummerlige forhold, men verre er at de samme personer som driver slike gårder er blant de mest beryktete falkonere. De bruker faktisk sine rovfuglgårder (dyreparker) som skaleskjul for ulovlige aktiviteter. Storparten av de utstilte fuglene er sannsynligvis også stjålet fra reir i forskjellige land (bl.a. Norge og Sverige) fordi man ikke har lyktes i å klekke egg eller i å få fuglene til å hekke i fangenskapet.

Til slike gårder kommer bl.a. oppkjøpere for arabiske sjeiker som stadig og i økende grad dyrker falkonsporten i sine hjemland. Aksjo-

Kjell Gulbrandsen, som er sekretær for «Aksjon Rovfugl» legger i denne artikkelen fram en del fakta omkring den meget omfattende handelen med rovfugl og rovfuglegg – kanskje den alvorligste truselen mot noen av våre mest sårbare arter i dag.

Bildene:

Motstående side: Havørn.

Foto Dagfinn Skjelle.

Over: Fiskeørn. Foto Fred Friberg.

nen vet at slike mellommenn har tilbudt opptil 30.000 tyske mark for en sjelden falk (vandrefalk, jaktfalk). Fra annet hold er det kjent at et eneste falkeegg kan betales med kroner 10.000 og mere. Disse prisene er mange norske preparanter kjent med.

15 000 egg i leiligheten

Fra Østerrike kjenner aksjonen til at en person ved navn Alfred Hovorka ble arrestert med en samling på 15.000 egg av sjeldne og truede fuglearter i sin leilighet i Wien. WWF i Sveits har sendt aksjonen utklipp fra rettssaken.

Nokså nylig ble også en sak i Sverige rullet opp etter at en person hadde slått alarm p.g.a. mistenkelige fjær på gulvet i et fryseri. Blant det beslaglagte materialet var også en del norske rovfugler.

Senest sommeren 1980 ble utenlandske falkonere (trolig sveitsere) *nesten* tatt i Varanger. Dessverre greide de å flykte ut over grensestasjonen før politiet rakk frem til hotellet hvor de bodde. Andre rapporter fra Finnmark forteller om en rekke ulovligheter hvor bl.a. den sjeldne snøugla står sentralt. I noen av disse tilfellene er antagelig lokalbefolkningen delaktig i den ulovlige virksomheten.

Reklame

Trafikken til og rundt omkring i Varanger og Lofoten er sterkt stigende ikke minst p.g.a. den reklame som drives gjennom de etter hvert mange bøker som kommer ut i andre land. Slike bøker er gjerne skrevet av folk som er spesielt interessert i natur med den følge at litt for mye kommer frem i teksten. Det er i dag ingen vanskelighet å skaffe seg rede på hvor havørn og særlig vandrefalk hekker i Lofoten. Det fortelles åpenlyst fra mann til mann hvordan man skal få rede på hvor vandrefalken hekker. Samtidig blir man anbefalt på det varmeste å legge turen innom for å se dette sjeldne syn som det snart kanskje ikke blir mulig å se lenger fordi falkene er så sterkt truet.

✻

Kystskog

Vill har skogen vokset,
Men dens slanke trær danner
vakre, katedraliske buer.
På en smal sti trer vi inn i denne
ville helligdom.
Langs stien myser gule smør-
blomster.
Hvite hundekjeks drysser små
stjerner
over fruktsommelige, rødmende
jordbærplanter,
Stråene kiler hverandre.
En glinsende sort skogsnegl drar
seg langs bakken
og møter hurtige små arbeids-
maur på kveldsskift.

Innover i skogbunnen står lys-
lilla orkidéer, grasiøse på lange
stilker. Stille står de hele somme-
ren. Strake og stolte som for-
nemme damer fra hundreårgamle
ballsaler.

To skye grevlinger forsvinner
bak mosegrodde steiner. De
vakre hodene deres lyser hvite i
sort.

Søyletrærnes buer kranses av
hvite, lette kaprifolium.

En fugl sender sin klare sang
gjennom skogsrommet, ut av
skogsportalen, inn i sommerhim-
melen.

Bør man drive jakt på hakkespetter?

Felling av hakkespetter

I alt 8 arter hakkespetter hekker re-
gelmessig i Norge. De kan alle felles
i alminnelig jakttid. Dessuten kan
svartspett og grønnspett som gjør
skade på bygninger, stolper o.a. fel-
les hele året av installasjonens eier
eller den han bemyndiger.

Statistisk Sentralbyrå begynte å
publisere fellingstall for hakkespet-
ter for sesongen 1973/74. For de 6
sesongene 1973/74 - 1978/79 er
gjennomsnittet av de beregnede fel-
lingstallene ca. 7600 hakkespetter pr.
sesong. Statistisk Sentralbyrå opply-
ser at deres tall helt overveiende
skyldes fellinger i Østlandsområdet,
til dels også i Aust-Agder. I deres
materiale er det svært få fellinger fra
andre deler av landet.

Vi vet ikke hvor mange som felles
av de ulike arter av hakkespetter.
Heller ikke vet vi hvor mange som
felles som skadedyr. Gjennomsnitt-
lig har hver jeger som har felte hak-
kespetter, felt mellom 2 og 3 pr. år.
Dette tyder på at statistikken ikke er
vesentlig påvirket av organisert ned-
skyting av hakkespetter. Trolig felles
de fleste hakkespetter mer tilfeldig,
bl.a. under regulær jakt på andre ar-
ter.

Bestandsforhold

Bestandsestimater for hakkespetter i
Norge finnes ikke og opplysninger
om hakkespettenes bestandsutvik-
ling er få. Olav Hogstad skriver i

Alle våre åtte hakkespettarter, blant dem tretåspetten, er fredløse året rundt, og statistikken viser at det årlige fellingsstallet ligger på nær 8000. Foto Tom G. Bengtson.

Norges Dyr (1970): «Som en følge av de siste årtiers rasjonelle skogsdrift med utrensning av gamle og tørre trær, er både næringsmulighetene og tilgangen på gunstige reirtrær blitt dårligere for spetteene. Selv om dette neppe er den eneste faktor, er det nok hovedårsaken til at alle spetter har gått tilbake i antall siden århundreskiftet.» I Norges Fugler (1971) av Svein Haftorn sies det om kvitryggspett: «Har etter alt å dømme avtatt i antall siden forrige århundre, noe som i større eller mindre grad gjelder alle våre spetter; til-

Kvitryggspetten er den spettearten som er gått sterkest tilbake. Foto Dag Kjelsaas.

bakegangen tilskrives den rasjonelle skogsdriften.» Det framgår samme sted at kvitryggspett nå forekommer i meget lite antall i Trøndelag, mens opplysninger fra forrige århundre tyder på at kvitryggspetten da var en av de vanligste hakkespetter i Trøndelag. Kvitryggspett var tidlig i forrige århundre hyppig på visse lokaliteter på Østlandet, men gikk påfallende tilbake i de neste 100 år iflg. Collet (1921). Den mest livskraftige bestanden finnes nå i den nordlige delen av Vestlandet.

Av hakkespett-artene har trolig kvitryggspetten gått sterkest tilbake. Den er i særlig grad avhengig av gammel lauvskog. I oversikten «Hotade djur och växter i Norden», utgitt av Nordisk Råd, er kvitryggspett oppført som akutt truet og gråspett som sårbar i Norden.

Ingen hakkespettart er tallrik, selv om særlig flaggspett kan opptre som invasjonfugl enkelte år. Selv de vanligste spetteartene har liten hekketthet.

Skade/nytte-forhold

Treborende insekter og maur utgjør generelt en viktig næringskilde for hakkespetter, men næringsvalget varierer fra art til art og vegetabilsk næring kan være viktig til visse årstider. Reirhullet hakkes gjerne ut i døde eller døende trær, men noen av artene kan også velge friske trær.

Svartspett, grønnspett og gråspett kan lokalt gjøre en del skade ved sin haking i stolper for telefon og elektrisitet. I enkelte tilfelle er også hus skadet, i sjeldne tilfelle gjelder dette antikvarisk verdifulle hus på museer e.l. Gråspett er i større grad enn grønnspett kjent for å hakke på stolper og bygninger.

Ved forespørsler til 4 større elektrisitetsverker i Nord-Norge, til Oslo Teleområde og Trondheim Teleadministrasjon, opplyste elektrisitetsverkene at de hadde betydelige problemer med hakkespetter som ødela stolper. Dette foregikk gjerne i helt bestemte lokaliteter. Problemene ble imidlertid forsøkt løst (uten hell) ved forskjellige behandlingsmåter av stolpene. Avliving av hakkespetter i denne forbindelse hadde i den senere tid skjedd bare helt unntaksvis. Lokalt kan flaggspetten gjøre skade på plantefelt som benyttes til produksjon av bartre-frø, men dette må betraktes som helt lokale skader som må motvirkes deretter.

Selv om mange spetter lever av insekter, er det ikke mulig å si noe om eventuell nytte av at de spiser skadeinsekter, som gransnutebille og borebiller. Amerikanske undersøkelser har vist at spetter kan fortære betydelige mengder insekter. Man bør trolig likevel ikke overvurdere den eventuelle nytte, da det først og fremst er ved meget store insektmengder at betydelige skader på

skog oppstår, og under slike forhold er neppe antall spetter tilstrekkelig til å minske skadene nevneverdig. Spettene kan trolig ha sin største innflytelse på insektene i den perioden da bestandene bygger seg opp, men lite er eksakt kjent om disse forhold.

Konklusjon

Siden hakkespettarterne er behandlet samlet i fellingsstatistikken, og siden det ikke finnes bestandsestimater for hakkespetter i Norge, kan fellings-tallene vanskelig gi grunnlag for meninger om hvilken virkning fellingene har på bestanden av de enkelte artene. Fellingstallene er imidlertid ikke ubetydelige.

Det synes urimelig å tillate ordinær jakt på truede og fåtallige arter som h.h.v. kvitryggspett og gråspett. Den alminnelige jeger vil neppe kunne skille mellom kvitryggspett og de andre svart- og kvitflekke spettene, eller mellom gråspett og grønnspett, i en jaktsituasjon. Eventuell fredning av kvitryggspett og gråspett vil gi et dårlig vern dersom det opprettholdes jakttid på de øvrige spettene. Hakkespetter betraktes vanligvis ikke som matnyttig vilt. Antakelig skjer de fleste fellingene tilfeldig.

Da jakten neppe er noen alvorlig trusel for noen av våre hakkespettarter, vil en fredning mot ordinær jakt neppe bety vesentlig for å stoppe noen tilbakegang. Her vil en fornuftig biotop-skjøtsel være til mer nytte.

Dette gjelder kanskje særlig den mest truede art i nordisk perspektiv blant våre hekkende spetter, kvitryggspett. Artens hekkebiotoper kan vernes ved å la passende lauvskog-arealer forbli urørte. Lauvtrær som er behandlet med herbicider, bør en la stå igjen og ikke felle dem. Det ser ut til å være vanskelig å kombinere denne artens krav med moderne skogsdrift, da en i tilfelle må skjytte relativt store områder med tanke på denne fuglearten.

Spettene har sin naturlige plass i skogbildet. De har kanskje sin største verdi som interessante naturelementer med stor opplevelsverdi, og bør forvaltes som slike. ❀

HEDMARKS-ULVEN

– et liv i det skjulte?

AV PAUL GRANBERG.

Mange er de ulvemeldinger som siden vinteren 1976–77 har kommet fra Hedmarkskogene. Trysil har ofte vært nevnt, men også fra Østerdalen, de vidstrakte Solørskogene og fra tilstøtende svenske områder, har det kommet meldinger. Ikke alle har festet lit til meldingene. Andre uttrykker engstelse for en ny «ulveperiode», og venter seg massive angrep på husdyr.

Den 21. februar 1980 kunne avisen «Østlendingen» melde om ulvehyl og ulvespor i Øversjødalen, på vestsiden av Femundsjøen. En uke senere var ulven sett på Vurrusjøen, like øst for Drevsjø. Sporene viste at dyret hadde spist av et par drepte rådyr, og at det hadde oppholdt seg på stedet en kortere tid. Ekskrementer som ble funnet, var fulle av rådyrhår og knokkelrester.

«Fritjof» dukker opp

Spekulasjoner om hvor ulvene i Hedmark kan ha kommet fra, har bl.a. ført til rykter om utsetting. Ulven «Fritjof» som ble skutt i Stor-Elvdal i februar 1964, var som kjent det siste uomtvistelige bevis for ulv i Øst-Norge. Etter manges mening var nok dette et enkelt individ, – den eneste ulv i Øst-Norge på den tiden!

Alt tyder imidlertid på at det i mars samme år, ca. en måned etter «Fritjof»s død, ble sett og påskutt en ulv øst for Rena i Åmot kommune. Mannen som skjøt, var en av de jegere som ikke snakket høyt om sine opplevelser i skog og mark. Derfor ble hendelsen ikke kjent.

Går vi så frem til månedsskiftet juli/august 1968, satt jegeren og skytteren Harald Hjelle fra Kop-

pang, en stille kveld ved hytta si på Granåsetra i Stor-Elvdal. Med sin 7 x 50-kikkert betraktet han en ulv på ca. 200 meters avstand. Dyret drev iherdig musejakt i vierkrattet langs nordre Bjøråa, men stakk av i lange byks da ungeskrål fra ei nabo-hytte brøt stillheten. (H. Hjelle, pers. medd.).

«Et hundelignende dyr»

Både dagen før og to dager etter, ble det av andre sett «et hundelignende dyr» lengre nord og lengre syd i bygda. Videre kan vi gå frem til natten mellom 7. og 8. oktober 1974. Da lå utmarkstekniker Odd Brun fra Stai med sitt jaktlag på elgjakt i Sølendalen i Øvre Rendal. Denne natten ble jaktlaget vekket ved at hunden knurret og oppførte seg uvanlig, med den følge at karene sto opp og gikk ut. Der ble de til sin store overraskelse møtt av ulvehyl fra to forskjellige plasser i lia under Gloføyken. De 4 karene sto lenge og hørte på at dyrene forflyttet seg sydover lia, med gjentatte hyl. De var alle enig om at det minst var to dyr. (O. Brun, pers.medd.) De mange meldingene fra 1976 og senere, finner jeg ingen grunn til å gå nærmere inn på her.

Det er liten tvil om at ulven «Fritjof» vandret omkring i området en del år, før han ble skutt i 1964. Det kan godt tenkes at det var hans spor jeg selv så i november 1958, i Osen i Åmot. I følge meldinger, forsvant dette dyret nordover i Femundsmarka i løpet av et par døgn.

Neppe en ensom ulv

Men selv om «Fritjof» etter sigende var gammel og mett av dage, var han neppe født mere enn 10–15 år før han møtte sin skjebne. Hvor han ble født vet ingen, men det er lite sannsynlig at han alene la ut på vandring fra Nord-Sverige, Finland eller endog Russland, for så å slå seg til ro i Stor-Elvdalsfjella.

Ulvedrepte reinsdyr

Sikkert nok var et par ulver på besøk i Rendalsfjella i 1955. Da ble en flokk reinsdyr jaget av 2 ulver fra Vesle-Sølen og en mils veg nordover til Marsfjellet. Langs sporslepa lå det flere drepte reinsdyr. Protokollen for Rendal Renselskap forteller at det i mars samme år, ble drept 9 reinsdyr av ulv i Spekehøa, lengre nord i fjellområdet. (Jon J. Bjøntegård og Bertin B. Mømb, pers. medd.)

Fra første halvpart av 1940-årene kan folk i nordre Atnedalen fortelle om ulv som holdt til i fjellområdet mellom Alvdal og Folldal, og innover i Rondane. Så sent som 1944 var det snakk om 3 dyr i området. (Edv. K. Barth, Rondane, Norges Nasjonalparker I, side 58).

Protokollen for Rendal Renselskap beretter at det ble sett en ulv i Rendalssølen før jul i 1940, og at mange reinsdyr ble drept av ulv i løpet av en uke i 1939. Bertin B. Mømb husker at han jaktet ulv i disse årene.

10 mil i døgnet

I 1936 var minst to ulver på besøk i Rendalsfjella, en stor og en noe mindre. Jon Brun var en av dem som jaktet på dyrene, og han sporet det ene i nærmere 10 mil, som dyret hadde tilbakelagt på et døgn. (J. Brun, pers. medd.)

Også i 1921 jaktet Bertin B. Mømb på ulv i Rendalsfjella. Det var sett ulvespor, og Renselskapets protokoll forteller at det ble bevilget skuddpremie for ulv, uten at det ble skutt noe dyr. (J. J. Bjøntegård og B. B. Mømb, pers. medd.)

Som vi ser, finnes det gode opplysninger om ulveforekomster i Hedmark på hvert ti-år, gjennom de siste 60 årene. Ut over de nevnte eksempler, finnes også andre mer eller mindre sikre opplysninger, bl.a. også fra årene 1967 og 1970.

Ulven aldri utryddet?

Dette synes vanskelig å forklare på annen måte enn at det gjennom hele perioden har levd noen få individer i de store skog- og fjellområder på Østlandet, evt. med tilstøtende svenske områder.

Når arten «i det skjulte» har greid å overleve gjennom flere ulvegengerasjoner, over en periode på minst 60 år, synes det rimelig at antall individer i minste fall må ha variert omkring en basis på 4–5 dyr.

I grove trekk har bildet endret seg

lite. Opplysninger om enkelt dyr, 2 dyr og 3 dyr sammen, går igjen fra hele perioden. Bare en vinter opptrådte med sikkerhet 4 dyr sammen, for en kortere tid. (1976/77).

På få år har den menneskelige kontaktflate mot det som var store, øde områder, endret seg radikalt (hytteutbygging, masseturisme, snøscooterbruk, større bilvegnett m.v.).

Samtidig er folk mere observante ved at dyrenes eksistens er blitt kjendt. Dette har tilsammen økt hyp-pigheten av observasjoner. En markert forskjell fikk vi etter at masse-media i 1966 spredte «nyheten» om ulv i Trysil over det ganske land.

Som grunnlag for antagelser om en forestående ulveperiode, ser en gjerne anført den store elgbestanden over Østlandet. Vi må da huske at det gjennom minst 20–25 år har vært meget solide stammer av både elg og reinsdyr, innen ulvens områder. Manglende hjortedyr gir derfor neppe en fyldestgjørende forklaring på at Hedmark-ulvene ikke for lengst har satt igang en markert oppformering av stammen. ❄

Under trav på lett føre kan ulven, i likhet med rev og hund, sette baklabben foran framlabben.

Ulvespor på is med tynt, fast snølag. Begge bildene fra Vurrusjøen, november 1980. Foto Paul Granberg.

GUNNAR GODØ:

Forsøk med norsk oljevernutstyr

Fig. 1. Oljetrål som er festa til 50 m sekundærlense på kvar side. Bak utstyret er båten som pumpar opp oljen som oljetrålen har samla opp. Alle fotos Gunnar Godø.

Program for oljevernberedskap (PFO) gjennomførte sommaren 1980 prøver med oppsamling av olje frå havet, med nyutvikla norsk oljevernutstyr. Prøvene vart utført 20 nautiske mil utanfor kysten av Vestlandet.

PFO er Miljøverndepartementets forsknings- og utviklingsprogram for bekjempelse av oljeforurensning. PFO vart etablert i 1978, og programmet skal vare i fire

år. Etter planen skal 22 mill. kroner brukast til utviklingsprosjekt og 25 mill. kroner til forskning. Som ei erkjenning av mangelfull oljevernberedskap, gjekk regjeringa i St.prp.nr. 182 (1975-76) inn for sterkare statleg engasjement i utviklinga av nytt oljevernutstyr. PFO har som mål å finne fram til nye metodar og nytt utstyr for å bekjempe oljesøl til havs, i kystsona og langs stren-

For å få ein tilnerma realistisk prøvesituasjon, som det vart forventa at dagens oljevernutstyr skulle kunne fungere i, gav Statens forurensningstilsyn løyve til å sleppe ut 90 m³ smørølje, for framstilling av ein emulsjon, som skulle tilsvare råolje som har vore frå ½-3 dg. i sjøen. Formålet var å skaffe nødvendig informasjon og erfaring.

Oppsamlingsutstyret som vart utprøvt, var to typer oljetrål (Fig. 1), UNOCO's oljeoppsamlingssystem (Fig. 2) og ein oljeskimmer (Fig. 3). Det vart foreteke to prøveserier. Under prøvene vart det sleppt ut 1 m³ oljeemulsjon pr. min., noko som kan samanliknast med ei såkalla vindstripe: Ei smal (10-20 m) stripe med olje, som kan vere frå eit par hundre

meter til eit par km lang. Under prøvene tilsvarte utsleppa ei vindstripe på 20 m breidde og 70-120 m lengde, med ein oljetjukkelse på 1,5 cm.

Verforholda var gunstige, til tider så gode at forsøka måtte utsetjast. Den signifikante bølgehøgda varierte frå 1,2-2,7 m, og vindstyrken varierte frå 2,8-9,7 m/sek. (Tab. 1).

Fig. 2. «Meløyvær» med UNOCO's oljeoppsamlingssystem, som består av lenser og skimmer, oljeemulsjonen går inn gjennom nokre hol i sida på båten. Den gul-grøne «skya» er olje som har blanda seg i sjøen og forsvinn bak oppsamlingsystemet.

Fig. 3. «Uksnøy» med skimmer ved sikringslensa. Trass i gode verforhold forsvinn store deler av oljen også bak sikringslensa.

Resultata viser at opptakseffektiviteten varierte frå 0–80 %. Dersom ein ser bort frå ein svikt i pumpesystemet på ein oljetrål, varierte opptakseffektiviteten frå 40–80 %. Men opptakseffektiviteten i tab. 1, må ikkje reknast som eksakte tal, men heller som eit uttrykk for ein størrelsesorden. For å sikre mot unødig lekkasje av olje under forsøka, vart det bak prøveutstyret brukt ei konvensjonell tung lense, utlånt frå Statens forurensningstilsyn. Sjølv om dette utstyret fall utanfor sjølve prøveprogrammet, så viste forsøka at sikringslensene var svært mangelfulle, da store mengder olje blanda seg i sjøen og gjekk under lensesystemet (Fig. 3, 4, og 5).

Ein bør sjølvsagt vere forsiktig med å trekke bastante konklusjonar av resultata frå nokre få prøver, men det er verd å merke seg at erfaringane frå prøvene med oljevernustyr utanfor Vestlandet, samsvarer godt med tidlegare erfaringar f.eks. frå Mexicogulfen. Forsøka viser klart at oljevernustyret er svært mangelfullt. Også under relativt gunstige verforhold fungerte utstyret lite tilfredsstillande, dette gjeld både det nye utstyret og dei konvensjonelle sikringslensene. Ved ei ukontrollert utblåsing, eller ved tankbåthavari, er

	UNOCO	Skimmer	Oljetrål	Oljetrål
<i>1. prøveserie</i>				
Vind, m/sek.	4,3	4,5	5,2	2,8
Bølgjehøgde, m	2,6	2,7	2,5	2,2
Olje ut, m ³	15,3	10,6	15,4	15,4
Olje inn, m ³	6,5	7,4	7,5	12,0
Opptakseffektivitet %	42	70	49	78
<i>2. prøveserie</i>				
Vind, m/sek.	9,6	9,6	8,2	5,9
Bølgjehøgde, m	1,9	1,7	1,3	1,2
Olje ut, m ³	6,8	10,2	9,9	ca. 10
Olje inn, m ³	4,9	6,1	7,3	0 ¹⁾
Opptakseffektivitet %	72	60	73	0

Tabell 1. Data og analyseresultat frå fullskalaforsøk med oljevernustyr. Første prøverunde 20.–21.6. vest av Stad i Sogn og Fjordane. Andre prøverunde 28.–29.6. 1980 vest av Ona i Møre og Romsdal.

1) Svikt i pumpesystemet førte til at oljen ikkje vart samla opp i andre prøverunden.

(Etter PFO-prosjekt nr. 1202)

det ingen grunn til å stille særleg store forventningar til oljevernustyret, når ein ser bort frå bruk av dispergeringsmidlar. Det er viktig å merke seg at store deler av året er bølgehøgda langs norskekysten over 3 meter, men også ved mindre bølgehøgde kan det vise seg at effektiviteten av det eksisterande utstyret er minimal. Det er fleire årsaker til dette, alt frå tekniske problem til po-

litiske vedtak. Det skulle vere heilt klart at tempoet i oljeutvinninga på kontinentalsokkelen, tilseier eit betre oljevernustyr enn det vi har i dag. Dertil kjem faren for oljeforurensing frå skip (jfr. NOU 1978: 20). Eit rimeleg krav er at Staten bør kome sterkare inn ved finansiering av nytt oljevernustyr, men også ved direkte stønad til forskings- og utviklingsprosjekt.

Fig. 4. Tildels store mengder olje gjekk utanom prøveutstyret.

Fig. 5. Oljeemulsjonen gjekk også under sikringslensa som var utlånt frå Statens forurensningstilsyn. I søknaden frå PFO var denne lensa beskrevet som ein garanti mot oljeutslipp under prøvene sommaren 1980.

Ei gruppe for naturvernande beitebruk

Døme på korleis naturvernet kan bli meir tonegjevande i naturforvaltninga.

AV INGE LIEN

Naturvernet må arbeide for alternativ beitebruk – mot den naturfiendslege utviklinga som saunæringa er inne i i dag.

I aviser og kringkasting går det ein bitter strid om dei store veidedyra (rovdyra). Men naturvernarane er redde for å trø saunæringa for nære, fordi ein ikkje har noko skikkeleg alternativ. Dermed går ein god for dei grunnvilkåra som ei naturfiendsleg ut-

vikla næring stiller til bruken av villmarka. Og med føtene på eit kløyvd fundament, blir det ei sjele-spalting som gjer naturvernarane til klovnar i ei komedie, eller ei miljø-tragedie, etter som ein ser det.

Etter kvart som dei økonomiske vilkåra hardnar (med til dømes strengare effektivitets-normer i sauhaldet), og næringsorganisasjonen blir bygd ut med rovdyrnemnder osv., vil naturvernet bli ståande over for ei stendig meir aggressiv, slagkraftig og natur-fjernande saunæring i utmarka.

Vi treng det tradisjonelle naturvernet som kan koma inn der natur blir truga. Men i tillegg trengst det organisasjons-ressursar som kan utvikle alternativ og gjera tru på at det virkeleg finst valvoner til naturøyingane. Utan dette siste vil naturvern også i framtida bli omtala med romantiske over- og undertonar i «seriøs» næringsverksemd.

I energi-politikken har Norges Naturvernforbund (NNV) synt gledelege føregangs-takter. Men natur er ikkje berre vassdrag, og det er ei veldig oppgave for ein organisasjon

å skulle vera på offensiven på alle naturområda med hundrevis av store og små nærings-organisasjonar mot seg. Heilt vonlaust er det vel så lenge medlemmene skal sitja som ei passiv medlemsmasse som berre har til oppgave å vera mange, og gjennom dette gjeva nokre få overarbeidde organisasjons-leiare miljøpolitisk tyngde.

Eg har det synet at den viktigaste leiaroppgava ikkje er å gjera alt arbeidet sjølv, men å søkje å lata folk få utnytte sine ulike føresetnader til ein samordna innsats.

NNV burde lage eit systematisk oversyn over det totale vernefeltet. Dette bør delast inn i hovudområde som vassdrag, dyreliv osv. Så bør dyrelivet delast inn i sær-områda trekkfuglar, veidedyr osv.

For kvart særrområde bør ein vurdere trongen for å dele inn i fagområde. Særrområdet Veidedyr bør

delast inn i fagområda Veidedyr/miljøgifter, Veidedyr/skogbruk, Veidedyr/beitebruk osv. For kvart særrområde, eventuelt fagområde, opprettar ein så ei vernegruppe som er sjølvstyrt og økonomisk sjølvberande. Faggruppa Veidedyr/miljøgifter kan samstundes vera del av ei større faggruppe som tek opp miljøgiftene meir allment.

Faggruppa Veidedyr/beitebruk skal studere vilkåra for å kunne bruke utmarka utfrå eit meir framtidretta natursyn. Serleg må ein arbeide med tanke på alternativ beitebruk, og slik at det kan bli ei tryggare framtid for veidedyr-artane i dei landslutane dei naturleg har heim. Gruppa bør fylgje med i debatten i media i ymse delar av landet, samle opplysningar, lage utgreiingar og uttaler og drive ein del opplysningsverksemd. Hovudsiktemålet er å påvirke beitebruken slik at næringa kan utvikle seg meir på

nisasjonsspørsmål som må utdypast nærare av NNV sine eigne organ dersom eit slikt tiltak er av interesse.

Men kvifor treng slike frittstående grupper leggjast inn under NNV? Ein grunn er at ein her har mange tusen engasjerte naturvernfolk samla, og dei kan nåast gjennom medlemsbladet. Vidare vil slike grupper vera ein måte der medlemmene kan få utnytte sine ulike føresetnader til samordna innsats og bli eit tildriv til å gjera naturvernet meir tonegjevande i naturforvaltninga.

Sjølv vil eg ikkje lata dette berre ende opp i ingenting. Som ei prøveordning som ein kan hauste røymsler frå, vil eg invitere til ei prøvegruppe. Emnet for gruppa vil vera *Veide-dyr/beitebruk*. og gruppa skal drive

innleiande drøftingar pr. korrespondanse i høve til dei oppgavene som er nemde ovanfor. Men for at dette ikkje skal bli eit sjølvutnemnd foretak innan organisasjonen, vil gruppa bli administrert utanfor NNV.

Dei som vil taka sin del av administrasjonsutgiftene og arbeidsinnsatsen ved ei slik gruppe mot å få utdypa og fremja sine synspunkt på dette området, kan skrive til *Søko v/Inge Lien, 3864 Rauland*, og beda om nærare opplysningar.

grunnlag av harmoniserings-vilje i staden for den kamp-mot-naturen-ideologien som gjennomsyrrar næringa i dag.

Kan ein så våge å sleppe laus noko slikt innanfor Norges Naturvernforbund? Kan ikkje dette bli ei

mengde sjølvstyrte grupper som gjennom sine ytringar kan koma til å skade NNV som seriøs organisasjon?

Alle gruppemedlemmene kan vel utnemnst frå høgare hald, og ein kan krevja at alle uttaler blir lagde fram til godkjenning. Men eg har det synet at natur- og miljøvernet ikkje bør fangast inn i byråkrati som gjer alt tungrodd og hemmande for dei som sit med beste innsynet i saka til å utvikle arbeidet med ho vidare.

Ein utveg kan vera at overordna organ utnemner gruppeleiarane og godkjenner arbeidsprogrammet for eit år om gongen, men at verksemd og uttaler står for gruppemedlemmenes rekning, utan at NNV treng å svare for dei. men alt dette er orga-

Norsk sau- og geitalslag er hovudskuldig!

Gjennom avisene fører småfeholdare fram hetsen sin mot visse dyregrupper. Fylgjande sitat er teke frå eit typisk avisinnlegg, mars 1981:

«Me har ikkje bruk for rovdyr. Det ligg i sjølvje namnet ... Tenk å ala upp lam til gaupemat, det er både synd og skam det ... Skal ein verne rovdryri, bør det ikkje skje på kostnad av bygdefolket. Rovdryri bør plasserast i inngjerde reservat og kostast og underhaldast av rovdryrelskarar» ...

Dette sitatet var frå Telemark. Men eg kan og sitere eit samtidigt innlegg frå Gudbrandsdalen: «Det er godt at husdyra våre er umælende så dei lett let seg ofre på pinebenken, slik at sume tofotingar kan få oppleve det store og fine i å kunne skryte av at vi har desse udyra i fjella og skogane våre. Ein kunne mest ynskje at dei kunne få oppleve dette på riktig nært hald – som offer» ...

Dette er ikkje berre ytterstandpunkt. Det tragiske er at slike innlegg tykkjest målbera sentrale og rådande haldningar i norsk landbruk! Det er gjerne den same grunnhaldninga som går att ymse stader i landet, og ein må lure på om det internasjonale naturvernåret og nyare sannkjenning av vilkåra for livets

framtid på jorda har gått hus forbi norsk landbruk.

Eg gjer mine tankar om at den beinharde og uforsonlege lina blir skapt ovanfrå gjennom leiarskap, organisasjons-strukturar, forskning og informasjons-kanaler, der kamp mot naturen er grunntanken under utviklinga av småfenæringa. Slik næringa dermed blir, vil det binde den einskilde bonde, og da kan ein kanskje forstå kvifor så mange småfeholdare meiner at naturlandskapet berre er til for mennesket, medan tevlende villdyr skal forvaltast utfrå ei fordømande haldning. Eg held Norsk sau- og geitalslag hovudskuldig, både utfrå det laget gjer og det laget ikkje gjer.

Vonleg finst det utveggar til å utvikle næringa meir på grunnlag av harmoniserings-vilje i staden for einøygd kamp og fordøming og hets mot grupper av villdyr. Og da vil nok sauhaldarane oppleve at det heller ikkje er motvilje frå naturvern-hald mot å regulere veidarstammene.

Men dette føreset i alle fall to ting frå laget si side. For det fyrste må laget gjennom den redaksjonelle lina i bladet *Sau og Geit* bytte ut den einsidige agitasjonen som hissar opp

medlemmene mot veidarane, og i staden sjå det som si oppgave framover å skape eit meir balansert og framtidretta natursyn i sauhaldet.

Vidare ser ein at Norsk sau- og geitalslag utvidar. Fleire konsultantar sentralt. Og laget har sett ned ei rådgjevande rovdrynemnd. Det fyrste møtet vart halde i Trysil, deretter i direktoratet, og resultatet vart fleire fellingsløyve på bjørn i Trysil. Det er lett å tenkje seg kva slags rådgjeving dette er.

Organisasjonen skal styrkje propaganda-apparatet for å møte naturvernarane med større slagstyrke, og for å køyre den beinharde og uforsonlege lina fullt ut. Men det som meir enn noko anna trengst i laget, sett utanfrå, er vilje til å trekkje naturkunnskapen og vernehaldninga meir inn i utviklinga av saunæringa.

Såleis ville det vore gledeleg om årsmøtamedlemmer hadde tala for nedsetting av eit utval som skulle fremje næringspolitiske og statlege tiltak, slik at næringa i større grad enn nå kan greie å forsone seg med innslag av dei villdyrartane som naturleg høyrer heime i eit område. I eit slikt utval burde namn som Heitkøtter og Engan vera å finne blant fag-medlemmene. *Inge Lien*

Norsk industri i U-land

Overføring av forurensende industri til U-land, under betegnelsen positiv U-hjelp, kan være en fristelse for velstående land. Foto Per Olav Tveita.

AV
PER OLAV TVEITA

Det norske lovverket stiller strenge krav ved etablering av forurensende og miljøforstyrrende industrivirksomhet her i landet. Slik er det ikke alltid i utviklingsland.

Dette kan invitere bedrifter i industrialiserte land til å legge mer av sin virksomhet til U-land uten å være bundet av omfattende natur- og miljø-

vernrestriksjoner slik vi finner dem f.eks. i Norge.

Ved en gjennomgåelse av norske tiltak i U-land synes det som om vi kommer godt ut. Norges Naturvernforbund vil imidlertid følge utviklingen nøye og hevde det prinsipp at de samme regler må gjelde på miljøvernsiden ved industrietableringer i U-land som de vi til enhver tid har her i landet.

Bakgrunn

Ved UNIDO's (FN's organisasjon for industrireisning i U-landene) generalkonferanse i Lima i 1975 ble det lansert en målsetting om at 25 % av verdens industriproduksjon skulle foregå i utviklingslandene i år 2000.

Dette var I-landene den gang sterkt i mot, og ved tilsvarende konferanse i New Dehli i 1980 ble det påpekt at en ikke er kommet noe lenger i løpet av 5 år. I dag foregår 9 % av verdens industriproduksjon i U-landene.

NORAD har imidlertid gitt klar-signal for flere virkemidler for å stimulere norsk næringsliv til å samarbeide med U-land, og dermed følge opp UNIDO's retningslinjer.

Vi kan nevne:

- støtte til private bedrifter i forbindelse med forundersøkelser som tar sikte på å etablere seg i U-land.

- Støtte nødvendige grunnlagsinvesteringer.
- Garantier ved private investeringer i U-land.
- Eksportkredittgarantier på særlige og gunstige vilkår.

Aktuell situasjon

I prinsippet skal norsk U-hjelp være ubundet. Det synes likevel å være en utbredt oppfatning i mottakerlandene at en i praksis bryr seg mindre om dette så lenge det ikke stilles direkte politiske betingelser. Poenget er at hjelpen kommer fram til land som er preget av inflasjon, negative virkninger av økende oljepriser, fattigdom og arbeidsledighet, mangel på mat, vann, boliger og helsetjenester.

Men dette åpner også store muligheter for overføring av industriell virksomhet fra I- eller U-land under betegnelsen «positiv U-hjelp».

Betenkelige sider

Fordeler ved en slik etablering kan være: (sett fra I-land)

- Arbeidskraften er særs billig.
- Lovgivning ved etablering er svært gunstig.
- Den stedlige konkurransen er minimal.
- Toll- og valutabestemmelser kan være gunstige.
- Det kan være store råstoffpotensialer i umiddelbar nærhet.
- Det er kort vei til markeder.
- Det gis muligheter for eksport av utkonkurrert teknologi fra I-land.
- Det eksisterer minimale forurensingsbestemmelser.

Vurdering

Norges Naturvernforbund har i løpet av ett år sett på denne problemstilling bl.a. ved omfattende reisevirksomhet i U-land i Afrika. Vi har i tillegg innhentet opplysninger fra

Social Adit, Storbritannia, US Consumer Product Safety Commission, European Environmental Bureau, WHO og statlige organer i Norge og Sverige.

Å gå i detaljer her vil føre for langt, men det synes som om Norge foreløpig kommer godt ut. Dette kan selsvagt skyldes at vi for tiden har minimale norske industrietableringer på gang i U-land, men det synes også som om norske myndigheter følger nøye med. Feil og misforhold synes i mange tilfeller heller å skyldes at det stedlige mottakerapparat ikke fungerer i tilstrekkelig grad.

Det må likevel ikke underslås at en del investeringer i f.eks. papir/cellulose, sement, fiskeriindustri og vannkraftutbygging kan ha sine negative sider.

Andre land

Ved å sette seg inn i hvordan enkelte andre I-land og ikke minst multinasjonale selskaper bærer seg ad i en slik sammenheng gir en ofte et skremmende bilde.

Vi kan nevne mineralutvinning uten gode sikkerhets- og rensetiltak, eksport av tvilsomme plantevernmidler, asbestindustri, kjemiske bedrifter som spyr ut giftige stoffer til vann og til luft, eksport av legemidler og protein/vitaminpreparater som for lengst er strøket av salgslisene i I-landene.

Med rette blir ofte U-landene kalt søppelbøtten for utrangerte kjemikalier fra I-land.

Det betenkelige er at mottakerlandene ofte ikke har den nødvendige ekspertise til å kunne vurdere hva som ligger bak tillitsvekkende varefakta og god markedsføring.

Konklusjon

Norges Naturvernforbund er klar over de muligheter som finnes for eksport av norsk miljøforstyrrende industri under betegnelsen U-hjelp.

Når NNV har tatt denne problemstillingen opp på sitt arbeidsprogram, så synes det å være en foreløpig konklusjon at norsk industri som etablerer seg i U-land i prinsippet bør følge de samme konsesjonskrav som en har i følge norsk lovgivning.

HJELP OSS MED Å BERGE GAULA!

I Energimeldinga står det å lese at GAULARVASSDRAGET er eit av dei mest verneverdige vassdraga i heile landet. Kollisjonane mellom utbygging og andre brukarinteresser vil verte «meget sterke».

SAMSTUNDES GJER REGJERINGA FRAMLEGG OM AT GAULARVASSDRAGET SKAL KONSESJONSHANDSAMAST I 1981!

Forstå det den som kan. Det vert i alle høve meir og meir klårt at regjeringa ikkje bryr seg om dei faglege råda dei sjølve har bede om. Derfor må vi bygge ei brei folkemeining mot Gaularutbygginga.

EIN LIVSNERVE I BYGDE-NOREG.
Gaularvassdraget i Sogn og Fjordane er eit særmerkt låglandsvassdrag som renn 7 mil gjennom bygder med jamn folkesetnad. Det bur om lag to tusen menneske langs elva.

Jordbruket med attåttnæringer er den heilt dominerande levevegen. Området kring Gaularvassdraget høyrer til dei beste jordbruksbygdene i fylket.

Det er enno store unyttta ressursar att innafør landbruket.

Næringsgrunnlaget i bygdene er nøye knytt til ei levande elv. Skal vassdraget nyttast på annan måte, vert det store brukskollisjonar.

VIDTGÅANDE PLANAR.

- Utnyttning av nesten alle elvar og vatn av nemneverdig storleik, både på fjellet og i låglandet (80 % av nedbørsfeltet).
- 16 regulerte vatn, av dei 12 som skal regulertast 10 m eller meir. Største regulering 85 m.
- Regulering av Haukedalsvatnet og Viksdalsvatnet – to store innsjøar midt i vakre bygder.
- Milelange tunnelar og takrenner som tek bort livsviktig elvevatn frå dei store dalføra.
- Fleire mil turrlagde elvar i busette område.
- 25 fossar vert borte.

DET KJEM NOKON ETTER OSS

Regjeringa har med Energimeldinga lagt opp til ei hard utnyttning av bygdene våre. Og ikkje berre når det gjeld Gaula: Vert planane godkjende, vil Sogn og Fjordane sitje att med 1 % varig verna vassdrag, medan nabofylka Hordaland og Møre og Romsdal bår har 18 %!

EI SLIK SLAGSIDE KAN VI PÅ INGEN MÅTE GODTA.

Det er særleg urimeleg at Gaularvassdraget – som har fått topp karakter i verneverdi – no står øvst på utbyggingslista.

STERK MOTSTAND.

- Ei rad faglege tilrådingar påviser omfattande verneverdiar.
- Landbruksdepartementet og Direktoratet for vilt og ferskvannsfisk rår frå at konsesjon vert gjeve.
- 20 ulike rådgjevande organ – og lag og organisasjonar både lokalt og sentralt – går mot utbygging.
- Ei meningsmåling/underskriftskampanje i hovudkommunen Gaular (1978) synta av berre 15 % av folket ville godta dei framlagde utbyggingsplanane.
- Informasjonskomitéen har no om lag 4 000 medlemmer attom vernekravet. Med DEG blir vi ein meir!

EIT BREITT FOLKEKRAV VIL BERGE GAULAR VASSDRAGET!

■■■■■■■■■■ KLYPP ■■■■■■■■■■

Kryss av og send inn til:

Informasjonskomitéen for Gaularvassdraget,
6830 Sande i Sunnfjord.

- Vil bli medlem (kr 10,-)
- Er villig til å verve medlemmer
- Send liste over materiell
- Vil vite meir om saka

Namn: Alder:
Adresse:

HVOR MYE SKAL VI BETALE FOR STRØMMEN?

Foto: Pål Hermansen

Spørsmålet om hvilke priser vi bør betale for den energi vi bruker, har vært drøftet på flere møter i Naturvernforbundets energikomité. For at ikke komitéen skal bli et ekspertorgan som trer ferdige løs-

ninger ned over hodet på medlemmene, vil vi gjerne ha reaksjoner på de tankene vi har gjort oss hittil. Tross alt er det her tale om spørsmål som berører hver enkelt av oss.

Naturvernforbundet går inn for å stabilisere energibruken i Norge fra 1990. Dette vil si at vi ikke behøver å bygge ut flere vassdrag enn de Stortinget allerede har vedtatt å bygge ut – og at vi kan stanse videre anleggsarbeid i Alta og i Orkla/Granavassdraget. Samtidig må også oljeforbruket stabiliseres innen 1990, og deretter gradvis erstattes av alternative, vedvarende energikilder som i løpet av neste århundre helt bør overta oljens plass. For å få til denne utviklingen er energiprisene et viktig virkemiddel.

Prinsipper for prissetting

Energikomitéen mener det er riktig å bruke de samme prinsipper for prisfastsettelse, uansett energiform, så langt dette er mulig i praksis. Følgende to hovedprinsipper bør følges:

1. Prisene må minst dekke de samfunnsøkonomiske kostnadene ved fremskaffelse av ny energi. En bør altså ikke subsidiere energibruken.
2. I prisene skal det dessuten kunne inngå miljøavgifter for å regulere anvendelsen av energikildene. Disse avgiftene skal kunne settes inn f.eks. for å hindre et uønsket

press på videre vannkraftutbygginger.

I tillegg til disse hovedprinsippene har vi understreket at energiprisene ikke må føre til at sosiale skjevheter forsterkes. Ved at miljøavgiftene varierer inntil den ønskede virkningen oppnås, vil dette i seg selv virke til økt energisparing. Frivillig energisparing fører nemlig til lavere avgifter og derved lavere energipriser enn om høye miljøavgifter på lengre sikt «tvinger» forbrukerne til å redusere energibruken.

Når oljeprisene stiger

Det neste spørsmålet er hva vi skal gjøre når oljeprisene på verdensmarkedet stiger meget raskt, for å unngå at etterspørselen etter elektrisk strøm blir så stor at vi må bygge ut våre siste verneverdige vassdrag. Etter energikomitéens mening bør en rask stigning i oljeprisene på verdensmarkedet føre til ett av følgende to alternativer:

1. At en øker elektrisitetsprisene i takt med verdensmarkedets økning av oljeprisene.
2. At en holder en innenlandsk oljepris som er avhengig av verdensmarkedet, men som i stedet justeres i forhold til elektrisitetspri-

sene. Dette gjelder bare de oljeprodukter som brukes til oppvarming. Også etter dette alternativet settes elektrisitetsprisene så høyt at de gjenværende vassdrag bevares, eventuelt ved bruk av miljøavgifter.

Fordeler og ulemper

Dersom vi skulle følge alternativ 1, ville det innebære høye priser både på elektrisitet og olje. Fordelen vil være et lavere energiforbruk – ulempen at det vil kunne ha store uheldige sosiale og økonomiske konsekvenser. For de mest vanskeligstilte gruppene i samfunnet vil økte energitgifter kunne kompenseres gjennom en utvidet bostøtteordning. Dette vil imidlertid kunne motvirke ansporingene til energisparing som ligger i høyere energipriser. Derfor kan heller ikke en slik kompensasjon gis til den jevne forbruker. Industri og arbeidsplasser vil også kunne få store problemer ved raskt stigende energipriser. På den annen side kan en si at jo høyere energiprisene er generelt, jo mer vil det satses på å utvikle alternative energikilder. En slik satsing vil en imidlertid også kunne få ved å øremerke elektrisitettsinntekter til å utvikle alternative

energikilder, og energikomiteén heller derfor mest i retning av alternativ 2.

Sparing på alle nivåer

Uansett hvilket av alternativene en går inn for, vil det neste spørsmålet være hvorledes elektrisitetspriser og miljøavgifter skal fordeles mellom de ulike brukere. Når det gjelder elektrisitetspriser til vanlige forbrukere, vil det kunne være rimelig å gå inn for en jevnt stigende pris-kurve. Dette vil si at en betaler lite dersom en bruker lite strøm og mer pr. kWh jo høyere forbruket er. Gjennomsnittsprisen må likevel legges lik de samfunnsøkonomiske kostnadene ved å fremskaffe ny kraft, inklusive eventuelle miljøavgifter. Ved at prisen er jevnt stigende, vil det kunne anspore til energisparing på ethvert nivå, – ikke bare innenfor visse abonnementsrammer som det tidligere systemet med overforbruk. Dersom en vil komme bort fra luksuspreget strømforbruk, kan en i tillegg innføre høye effektavgifter for ekstremt høye abonnemeter. En må imidlertid her passe på at dette ikke slår urettferdig

ut overfor dem som bor i gamle og kalde leiligheter. Det vil også være mulig å legge spesielle avgifter på luksuspreget strømkrevende utstyr, samt spesialavgifter på urimelig store eneboliger.

For elektrisitetsbrukere innenfor industri og service-virksomhet vil også det samme prinsippet om jevnt stigende strømpriser kunne anspore til økt energisparing. I og med at strømforbruket vil variere med virksomhetens størrelse, bør en her gå ut fra visse normtall. Dette kan være tall som sier hvilket strømforbruk en rimelig kan vente seg av en virksomhet av den og den art og med det og det omfang.

Dersom en innfører elektrisitetspriser som dekker de samfunnsøkonomiske kostnader ved framskaffelse av ny kraft, forutsatt 7 % realrente, vil dette, selv uten miljøavgifter, gi ekstra inntekter på ca. 5 milliarder kroner årlig. Av disse pengene vil ca. 0,5 milliarder kroner komme fra husholdningene. Dette tilsvarer alternativ 2 foran. Om en skulle følge alternativ 1 ville inntektene kunne stige med ytterligere 7–8 milliarder. En må så til slutt spørre

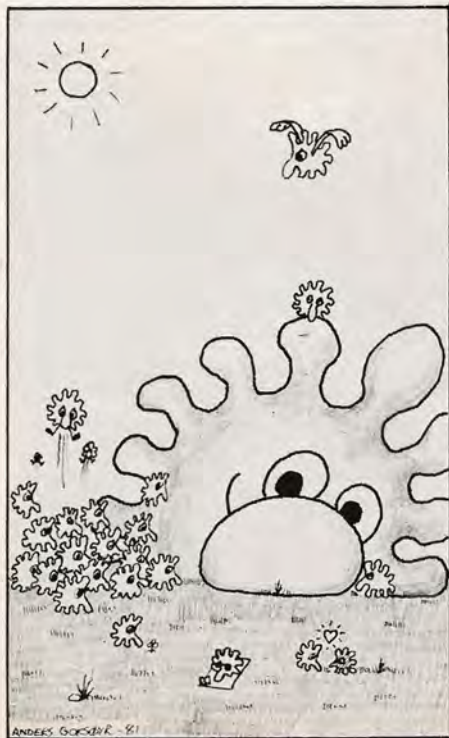
seg hva disse økte inntektene bør brukes til.

Kraftutbygging unødvendig

Naturvernforbundets energikomiteé mener at inntektene bør øremerkes til energiøkonomiseringsformål så lenge dette også er samfunnsøkonomisk og miljømessig lønnsomt. Dessuten bør en del av inntektene gå til forskning og utvikling av alternative vedvarende energikilder. En slik bruk av de økte elektrisitetsinntektene vil gjøre videre kraftutbygging unødvendig, i tråd med vår målsetning. De pengene samfunnet sparer her, vil kunne brukes etter våre folkevalgtes øvrige ønsker – enten det dreier seg om videreføring av andre samfunnsoppgaver eller et lavere skattenivå.

Tankene i denne artikkelen er satt ned i den hensikt å få i gang en debatt om energipriser blant NNV's medlemmer og andre lesere av Norsk Natur. På vegne av energikomiteén håper jeg at debatten blir fruktbar.

Olav Benestad

NYTT FRA NATUR OG UNGDOM

Blomstrende lokal aktivitet

Natur og Ungdom er ikke en organisasjon som bare jobber sentralt. Det er på lokalplanet at det meste av aktiviteten i ungdomsorganisasjonen går for seg. Vi skal nå ta oss en liten runde til noen av Natur og Ungdoms ca. 70 lokallag.

Først kan vi imidlertid ta turen til en del av kretsene i organisasjonen. På kretsplan har nemlig aktiviteten blomstret den siste tida, og kretsene jobber som aldri før!

HEDMARK/OPPLANDKRETS har avholdt et seminar om Jotunheimen-Breheimen. 40 deltakere fra store deler av Østlandsområdet fikk oppleve tre lærerrike dager i Lillehammer-traktene.

I TELEMARSKRINS er det for øyeblikket stor bekymring over innholdet av asbestfibre i Telemarks drikkevann. Krinsen jobber dessuten

med å få klarlagt mulighetene for vern av de få vassdragene som ennå er nesten uberørt i fylket.

Sammen med AGDER KRETS har TELEMARSKRETS arrangert et større seminar i Kristiansand. Emnet var olje og samfunn, som er Natur og Ungdoms årstema i 1981. Det var også en grundig og lærerik diskusjon om organisasjonsarbeidet.

VESTLANDET KRINS er blant de mer solide krinsene i Natur og Ungdom. Sentralt i arbeidet står kampen for å verne Jøssingfjorden mot avfallsdeponering. I tillegg planlegger krinsen Natur og Ungdoms sentrale sommerleir i år. Leiren skal være på Godskegården på Osterøy, en gård Vestlandet krins disponerer.

Også i NORD-NORGE er aktivi-
Over til neste side

teten bra. En krets for Troms og det jobbes med framover. En aksjon Finnmark er etablert, og har allerede avholdt seminar om organisasjonsarbeid.

I forbindelse med reisesekretær Trygve Aas Olsens reise i Nord-Norge, er det stiftet nye lag i Tromsø, Bodø og Alta. Det er all grunn til å tro at dette kan bli nye solide lokallag i den nordligste regionen.

KRISTIANSUND NU har det hardt for tida. Lokallagets klubbhus ble offer for ildspåsettelse, og store verdier gikk tapt. Likevel har kristiansunderne bl.a. arrangert et folkemøte om Alta-utbyggingen, med deltakere fra partiene og fra Folkeaksjonen (Tore Bongo).

BERGEN NU gir seg ikke! Fortsatt er det aksjoner mot innfartsårer og matpakkebilister man konsentrerer arbeidet om. Den tradisjonelle «dele-ut-bolle-til-bilistene-aksjonen» har også her blitt brukt, og også denne gang var det vellykket.

Lokallaget på JÆREN er et lokallag som er svært engasjert i oljesøl og virkningene på livet i havet. Aksjoner for å vaske oljeskadd fugl er egnet til å skape publisitet om dette problemet, men løsningen må jo være å begrense oljeutslippene, og ikke bare bøte på skadene.

ØSTRE AKER NATUR OG UNGDOM er et lokallag i Østlandsområdet som har engasjert seg sterkt i nærmiljø saker. Ikke minst ønsker lokallaget å stå vakt over Oslo-marka, og har jobbet for å hindre veibygging i marka.

Nåvel, dette var bare en kort runde innom en del lokallag og kretser i Natur og Ungdom. Skulle en gått grundigere til verks måtte vi holdt på atskillig lengre. For det er flere lokallag det er aktivitet i. Og det skjer mer enn det som er nevnt i lokallaga. Et viktig stikkord i så måte kan jo være skoloring i årstemaet, Olje og Samfunn . . .

Hva representantene sa – og hva utfallet ble

2. ARTIKKEL TIL ETTERTANKE FORAN HØSTENS VALG AV TORBJØRN PAULE

I Norsk Natur nr. 2 ble det gjengitt en del utsagn fra noen av våre folkevalgte på Stortinget i forbindelse med behandlingen av Verneplan II for vassdrag og reguleringene av Altavassdraget og Orkla/Grana. I dette nummeret skal vi se nærmere på enkelte sitater fra stortingsforhandlingene om oljeboring nord for 62° N, Hardangerviddasaken, Norges fremtidige energibruk og -produksjon og statsbudsjettet for 1981.

Petroleumsundersøkelser nord for 62°N

ble behandlet i Stortinget 13. mars 1980. Forholdet til fiskerinæringen var et av temaene. Fra flere ble det ytret tvil om det rettslige grunnlaget for prøveboring. Hans Hammond Rossbach (V) sa det slik:

«Det som er ganske klart, er at det fra kompetent hold er reist tvil om det rettslige grunnlag for bl.a. å bore på Tromsøflaket. Når en leser det brevet som er sendt fra Jus-tisdepartementet til Olje- og ener-gidepartementet, er det tydelig at det også her uttrykkes tvil om disse spørsmål.»

Mange mente at all tvil om rettsgrunnlaget måtte fjernes før oljeboring kunne finne sted. Kåre Willoch (H) var av dem som mente noe annet:

«Men vi kan ikke gå så langt at fremkastelse av tvil kan bli tilstrekkelig til å hindre vel overveide og grundig forberedte vedtak.»

Selv ikke følgende argumentasjon fra Hanna Kvanmo (SV) førte til utsettelse av stortingsbehandlingen om petroleumsundersøkelsene nord for 62°N:

«Fisken har varslet at de vil prøve sin rett for domstolene. Jus-tisdepartementet innrømmer at svaret er ufullstendig, og at flere rettsgrunnlag ikke er vurdert. Det er derfor ingen gitt å si i dag om fisken vil vinne en slik rettssak mot staten. Vinner de, vil det bli stadfestet at både regjering og storting har gått ulovlig fram.»

Kanskje var det argumentasjonen til tidligere statsråd Bjartmar Gjerde som overbeviste enkelte tvilere innen egne rekker:

«Men jeg vil si det så sterkt, for det er min overbevisning – hvis vi i det hele tatt skal starte oljevirk-somhet – at vi kommer ikke lenger nå med å søke å redusere skader og ulemper for fiskeriene.»

Oljevernutstyret ble også diskutert. Som kjent hadde utstyret allerede vist seg ubrukelig i Mexico-gulven, uten at dette syntes å affisere saksordføreren, Arve Berg (A):

«Det oljevernutstyret som hører med i beredskapsopplegget nord for den 62. breddegrad, er det beste som kan skaffes til veie». Hanna Kvanmo påviste utstyrets

begrensninger, under henvisning til Ixtoc-utblåsingen:

«Og hva sa eksperten fra Pemex? Han sa faktisk at effektiviteten var meget lav. Når bølgehøyden nådde 4-5 fot, d.v.s. om lag 1,5 meter, ble lensene ubrukelige. De fungerte bare dersom bølgehøyden var under 3 fot, altså 1 meter.»

Det samme gjorde Hermund Eian (H), selv om han hadde et annet syn på borevirksomheten:

«Erfaring og de forsøk som er gjort, tyder på at det med små avvik går en slik begrensning ved bølgehøyder på 3 meter og ved en strømhastighet på 1 knop. I de aktuelle områder vil det i lange perioder være forhold som langt overstiger disse grenseverdier, og hvor mekanisk oppsamlingsutstyr ikke vil kunne brukes.»

Under debatten ble det avslørt meget sprikende synspunkter på oljevernberedskapen. Per A. Utsi (A) uttrykte seg slik:

«Jeg er tilfreds med at Regjeringen har gitt seg tid til å bygge opp et solid erfaringsgrunnlag for virksomheten i Nordsjøen, samtidig som beredskapssystemene er blitt effektivisert, før man setter i gang i de områdene der olje og

fisk i stor utstrekning kommer i berøring med hverandre.»

Hans partifelle Kjell Helland sa det på følgende måte:

«I det hele tatt har jeg inntrykk av at den sikkerhets- og beredskapsmessige siden av den virksomhet som nå skal foregå nord for den 62. breddegrad, er vel ivaretatt. Å hevde noe annet er i alle fall etter min mening ikke riktig.»

Kåre Rønning (Sp) var ikke enig i disse betraktningene, og henviste til erfaringer fra Mexico-gulven:

«Katastrofen i Mexicogolfen har vist at de forutsetninger som kravet til oljevernberedskapen bygger på, har sviktet.»

Det samme gjorde Odd Vigestad (Kr.f.):

«Alt slo feil, både den primære beredskap, og den sekundære – det syntes altså ring evne til å mestre vanskanene på sjøve boreplattforma, og boring av avlastningsbrunnar og oppsamling av oljen som har strøymt ut i så usannsynleg store mengder, slo også feil.»

Selvsagt ble virkningene av oljesøl gjenstand for diskusjon. Etter følgende åpenhjertige innrømmelser fra miljøvernministeren, Rolf Hansens, kan en ikke la være å undres

over Regjeringens ja til oljeboring i nordlige farvann:

«Det vil imidlertid ikke være praktisk mulig å beskytte hele kyststrekningen som er truet av oljesøl.

Hvilke virkninger kan en så regne med at oljeutslipp vil ha på livet i havet? Noe enkelt svar på et så komplisert spørsmål kan ikke gis. Til det er våre kunnskaper for mangelfulle. Med den betydning fiskeriene har, vil det være uansvarlig å bagatellisere mulige virkninger av oljesøl på livet i havet.»

Undringen blir ikke mindre etter neste utsagn fra den samme herr Hansen:

«Idag er det lite som praktisk kan gjøres for å beskytte og hjelpe sjøfugl mot oljesøl.»

Odd Vigestad var også inne på følgene av en ukontrollert utblåsing: «Skulle ei ukontrollert utblåsing kome der, veit vi alle at det kan ha katastrofale følger for livet i havet langt inn i Barentshavet, som er eit viktig matkammer for fleire land.»

Utfallet av stortingsbehandlingen synes å tyde på at ganske mange betrakter olje som viktigere enn mat.

Om «fremmede» stoffers langsiktige virkning på livet i havet og behovet for å vite mer, sakses følgende fremført av Christian Erlandsen (H):

«Det er lite vi vet sikkert om «fremmede» stoffers langsiktige innvirkning på livet i naturen i det hele tatt. Så lenge vi ikke vet, hersker angst og overtro og dermed fare for ukontrollerte, følelsesmessige reaksjoner. Det er derfor om å gjøre å vite mest mulig.»

All logikk tilsier at man bør vite mer om slike forhold, og at vi har mange muligheter for prøving og feiling sør for 62°. Derfor overrasker sikkert Erlandsens konklusjon mange:

«Men problemet er verdensomspennende, og selv om instinkt og følelser sier at nå må teknologien ta det litt med ro, har jeg liten saklig grunn til å være med på å stoppe petroleumsundersøkelser akkurat nord for 62. breddegrad.» Håpløsheten mindretallet må ha

Noen titusener lomvier har fått sanne miljøvernminister Rolf Hansens ord: «Det er i dag lite som praktisk kan gjøres for å beskytte og hjelpe sjøfugl mot oljesøl.» Foto Jostein Grastveit.

følt kan kanskje uttrykkes best ved dette litt ironiske utsagnet fra Per Aas (Kr.f.):

«Flertallet oppfører seg jo på en slik måte at man skulle tro de har kalkulert med at Golfstrømmen vil snu 1. april. Men man skal aldri lite på det som skjer 1. april.»

På vegne av Senterpartiet og Venstre fremsatte Reidar Due (Sp) følgende forslag:

«Stortinget kan ikke tilrå at det blir satt i gang prøveboring nord for 62. breddegrad i 1980.»

Forslaget ble med 76 mot 26 stemmer ikke bifalt.

Hardangervidda

Hardangerviddasaken, inkludert søknaden om utbygging av Dagalifallene, ble behandlet av Stortinget 30. oktober 1979. Uenigheten dreide seg i første rekke om nasjonalparkens størrelse, vernestatus for privateide område og utbygging kontra vern av Veig og Dagalifallene.

Først tar vi med en karakteristikk av Hardangervidda og hva et områdevern innebærer av saksordfører Oddrun Pettersen (A):

«Hardangervidda er et enestående område. Med alle sine kvaliteter er den av særlig verdi. Når et område vernes, er ikke det bare et uttrykk for vern mot at området skal utsettes for en utnyttelse som kan påføre området ubotelig skade. Først og fremst er vernet av dette området et uttrykk for en klar erkjennelse av den egenverdi et naturområde innehar.»

Inger Lise Skarstein (H) følger opp og avviser utbygging av Veig og Dagalifallene:

«Vannkraftutbygging er derimot etter mitt syn klart uforenlig med vern av Hardangervidda. Veig med sin vakre vestlandsnatur, ville fosser, grønne frodighet og dalen innover er viktige områder for villreinen, og er uerstattelig natur. Dagalifallene med sine åpne flater og store vann er like særpreget og rikt. Både Veig- og Dagaliområdene er viktige innfallsporter til selve vidda, og har stor betydning for dyrelivet.»

Nåværende statsminister Gro Harlem Brundtland sa det slik:

«Hardangervidda er et enestående naturområde. Derfor er vern av Hardangervidda en viktig nasjonal sak. Det dreier seg om helt vesentlige verdier også for framtidige generasjoner. Men Hardangervidda er samtidig blitt et symbol. For mange er den blitt selve prøvesteinen for reell vilje til vern.»

Knut Nordbø (A) var enig med oss i vårt syn på parkens størrelse:

«Samarbeidsrådet for naturvern-

«Kristelig Folkepartis og Høyres medlemmer i komiteen – med unntak av Høyres Inger-Lise Skarstein – kommer til den konklusjon at de vil redusere nasjonalparken til halve størrelsen. Senterpartiet går enda lenger og vil ikke ha nasjonalpark overhodet.»

Stortingets flertall gikk inn for en stor nasjonalpark på Hardangervidda og sa samtidig nei til utbygging av Veig og Dagalifallene.

Et flertall i Stortinget gikk inn for vern av Veig (bildet) og stor nasjonalpark på Hardangervidda, men noen mente at kraftutbygging og vern kunne kombineres. Foto Fred Friberg.

saker ser et slik opplegg med stor nasjonalpark som et minimumsforslag for å kunne oppnå et forsvarlig vern, og jeg er enig i det.» Elementær forståelse for naturvernet kan man ikke vente at alle har, heller ikke på «Tinget». Mona Røkke (H) besitter neppe denne egenskapen:

«Det synes altså å være flere enn jeg som har vanskeligheter med å forstå at en utbygging av Dagalio, som er den siste mulighet for Buskerud til å skaffe egen kraft innenfor eget fylke, skal være helt uforenlig med vernetanken.»

I en oppsummering av partienes syn på Hardangervidda nasjonalpark, sa Gro Harlem Brundtland:

Norges framtidige energibruk og -produksjon

Saken ble behandlet sammen med Verneplan II for vassdrag 30. oktober 1980. En del sitater ble gjengitt i det forrige nummeret av tidsskriftet. Jeg vil derfor trekke fram bare noen meget få utsagn fra denne behandlingen:

Sven Stray (H) røper mellom linjene et noe unyansert syn på hva rennende vann skal brukes til:

«Men å la vannkraft som skal bygges ut ligge ubenyttet år etter år, det er sløsing med energi i langt høyere grad enn om man lar noen få lyspærer brenne i et rom som man ikke oppholder seg i.»

I likhet med Regjeringen gikk Pet-

ter Thomassen (H) inn for å tildele den kraftkrevende industrien mer energi:

«For å unngå slike skadevirkninger i større målestokk er det en nødvendighet – slik Høyre går inn for – at måltallet 34 TWh i stedet for 31 TWh for denne industrigrenen realiseres snarest mulig.»

Energisparing var mye framme i debatten. Tom Thoresen (A) røper en forståelse for denne muligheten helt på linje med oss:

«Litt slagordpreget kan en kanskje si at en kW spart må være like verdifull som en kW i ny tilgang. Det er derfor gledelig at mange i dag legger vekt på energisparing. Jeg tror at vi har et forholdsvis stort potensiale her. Personlig tror jeg også at det er en god del å hente i effektivisering av dagens anlegg og i bygging av mindre kraftverk som kanskje ikke kommer i den samme konflikt med andre brukerinteresser som en del av våre større prosjekter. Også investeringsmessig tror jeg at vi hele tiden må ha slikt som realistiske alternativer til nye, store kraftanlegg.»

Thoresens partifelle Sigbjørn Johnsen mener også at veien å gå framover for å gi mer kraft til forbrukerne må være energiøkonomisering:

«I dag ser vi at en videre sterk utbygging av vannkraft vil by på problemer av både politisk og kostnadmessig art. Etter mitt syn bør derfor en videre økning i elforbruket kunne dekkes gjennom bygging av småkraftverk, opprustning av linjenettet og eldre kraftverk, bedre samkjøring og ulike energiøkonomiseringstiltak.»

Under energidebatten kom Ingvar Bakken (A) inn på virksomheten i Nordsjøen og argumentene for en lavere takt i oljeutvinningen:

«Til slutt når det gjelder olje som energi, er det litt artig å høre de gravalvorlige argumentene for å ha en så lav aktivitet som mulig i Nordsjøen. Det minner meg om historien om to små søsken som drakk brus gjennom sugerør fra samme glass. Den ene ville spare

og drakk nesten ikke mens den andre gjorde det motsatte, og glasset ble tomt. Hvem av dem fikk det største utbyttet?»

Odd Einar Dørum (V) syntes nok at Bakken hadde uteglemt et viktig moment i sitt resonnement, og repliserte:

«Til slutt vil jeg bemerke til hr. Bakkens lille eksempel om å drikke brus og nytte ut olje at det er også et spørsmål om hvem som får størst tannlegeregning. Og den kan da også være tung å bære, særlig for den som drikker mye brus.»

Stortingsflertallet ga generelt Regjeringen støtte for sin energipolitikk i åra framover.

Mandag 24. november 1980 behandlet Stortinget

Bevilgninger på statsbudsjettet for 1981 vedk. Miljøverndepartementet.

Debatten dreide seg i stor grad om Naturvernforbundet skulle få de kr. 50.000,- som komiteens mindretall, Høyre, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre hadde gått inn for.

Vi fikk god hjelp av Inger-Lise Skarstein (H):

«Hva Norges Naturvernforbund står for som vår eneste landsomfattende frittstående naturvernorganisasjon – og jeg understreker: vår eneste landsomfattende frittstående naturvernorganisasjon – tør være kjent. Innsatsen spenner over et meget vidt felt.»

Skarsteins partifelle, Torstein Tynning, uttrykte seg noe mer forbedt:

«Og selv om man kan si meget stygt om Naturvernforbundet – og det er det mange som gjør – som vi har gått inn for skal få 50.000 kroner til, så er det i hvert fall et frittstående organ og et organ som er uavhengig av statsapparatet. Det er i seg selv en fordel. De har kanskje også i mange tilfelle kommet med et korrektiv både til statsapparatet og til de fleste politiske partier.»

Ikke alle var enige i at Naturvernforbundet var en verdifull organisasjon, som fortjente påplussingen på

statsstøtten. Vi gir Johnny Stenberg (A) ordet:

«Det blir fra enkelte hold hevdet at Naturvernforbundet driver en meget verdifull opinionsdannende virksomhet. Dette stiller jeg meg noe tvilende til. Jeg påpekte i budsjettdebatten i fjor at forbundet etter mitt syn hadde begått en del feilskjær, og disse er det i årets løp så visst ikke blitt færre av.»

Under debatten kom det også spark spesielt til Høyre, som ønsket en kraftig reduksjon av Miljøverndepartementets budsjett. Statsråd Rolf Hansen oppsummerte partienes holdning til Miljøverndepartementets budsjett slik:

«Forslaget til Miljøverndepartementets budsjett for 1981 har en sluttsum på nær 736 millioner kroner. En samlet komité foreslår påplussinger på til sammen 250 000 kroner. Høyre foreslår reduksjoner på til sammen 41 275 000 kroner., eller nær 6 %. Kr.f. og Senterpartiet følger Høyres reduksjoner med 6.5 mill. kr.

Men argumentet om nødvendige besparelser blir noe underlig for disse to partiers vedkommende, når de samtidig foreslår 10 mill. kr. til et jordvernfond.»

Hanna Kvanmo (SV) klargjorde sitt partis standpunkt:

«SV vil stemme for økte bevilgninger til Naturvernforbundet. Vi vil stemme mot alle nedskjæringsforslag fra samarbeidspartiene. Vi vil stemme for forslaget til et jordvernfond som Venstre sammen med mellompartiene fremmer.»

Med 58 mot 57 stemmer fikk Naturvernforbundet de kr. 50.000,- i tillegg til de kr. 980.000,- komiteen hadde innstilt på.

Det har ikke vært noen lett sak å velge ut sitater fra stortingsforhandlingene og gi dem i to korte artikler. Det er med tungt hjerte jeg på grunn av begrenset plass har måttet unnlate å ta med en rekke av våre folkevalgte utsagn som egentlig hadde fortjent å komme med. Jeg håper imidlertid at våre lesere har fått et visst inntrykk av noen av våre representanters synspunkter på aktuelle saker sett i forhold til natur- og miljøvern. ❀

DOMMEN OVER ORKLA/GRANA

41 stortingsrepresentanter stemte mot utbygging av Orkla/Grana, slik innstillingen fra Industrikomiteen la opp til. Ved behandlingen 25. mai 1978 ble det fremmet 5 alternative forslag – om utsettelse eller delutbygging. De 41 samlet seg ikke om et felles forslag. Det eneste de var enige om var at forslaget om full utbygging ikke kunne godtas. I oversik-

ten nedenfor betyr JA at representanten stemte for Einar Førdes forslag om å unnta Innerdalen fra utbygging. NEI* (med stjerne) viser at representanten ønsket enten utsettelse eller vern av Nerskogen, mens NEI markerer ønske om full utbygging av Orkla/Grana.

Innerdalen tas ut av planene for Orkla/Grana-utbyggingen.

Akershus fylke		Bondevik, Kjell Magne (Kr.F.)	Nei*	Aano, Jakob (Kr.F.)	Nei*
Asdahl, Erland (Sp)	Ja	Eide, Mary (A)	Nei	Frette, Hans (A)	Nei
Benkow, Jo (H)	Nei	Fredriksen, Aslaug (Kr.F.)	Nei*	Sogn og Fjordane fylke	
Gulbrandsen, Thor-Erik (A)	Ja	Langlo, Oddbjørn (H)	Nei	Fagerheim, Oddleif (A)	Ja
Gystad, Thor (A)	Nei	Rosbach, Hans H. (V)	Ja	Husabø, Per J. (Kr.F.)	Nei*
Ingeborgrud, Anne-Olaug (Kr.F.)	Ja	Talleraas, Anders (H)	Nei*	Lefdal, Lars (H)	-
Kirste, Gerd (H)	Nei	Sævik, Per (Kr.F.)	Nei	Sælhun, Ambjørg (Sp)	-
Lowzow, Carl Fr. (H)	Nei	Weiberg-Aurdal, Arnold (Sp)	Nei	Øvregaard, Kåre (A)	-
Helen Marie Bøsterud (A)	Nei	Nord-Trøndelag fylke		Sør-Trøndelag fylke	
Presthus, Rolf (H)	Nei	Due, Reidar (Sp)	Nei*	Berntsen, Jostein (A)	Nei
Aust-Agder fylke		Gjørv, Inger-Lise (A)	Nei	Bye, Roald (A)	Nei
Faremo, Osmund (A)	Nei	Hansen, Guttorm (A)	Nei	Dørum, Odd Einar (V)	Ja
Gjertsen, Astrid (H)	Nei	Jakobsen, Johan J. (Sp)	Nei*	Eian, Herrmund (H)	Nei
Lund, Thor (A)	Nei	Stenberg, Johnny (A)	Nei	Fjeldvær, Rolf (A)	Nei
Vågsnes, Johannes (Kr.F.)	Nei*	Vada, Gunnar (H)	Nei	Flå, Jens P. (Kr.F.)	Nei
Buskerud fylke		Nordland fylke		Helland, Kjell (A)	Nei
Grøndahl, Kirsti (A)	Nei*	Eidem, Bjørn Mørk (A)	Nei	Schnitler, Gunvor (H)	Nei
Hvashovd, Gunnar (A)	Nei	Hellem, Rolf (A)	Nei	Syrstad, Johan, (Sp)	Nei*
Røkke, Mona (H)	Nei	Ingebrigtsen, Kari (A)	Nei	Aasen, Liv (A)	Nei
Strand, Hans (H)	Nei	Karstensen, Per (A)	-	Telemark fylke	
Torgersen, Hans (Kr.F.)	Nei	Klevstad, Karl (Kr.F.)	Nei*	Bergsland, Egil (A)	Nei
Øen, Olaf (A)	Nei	Kvanmo, Hanna (SV)	Ja	Bohlin, Kjell (A)	Nei
Finnmark fylke		Steinbach, Anne-Lise (A)	Nei	Kristensen, Finn (A)	Nei
Gabfjelsen, Valter (A)	-	Thomassen, Petter (H)	Nei	Sønstebo, Jørgen (Kr.F.)	Nei
Kleven, Karin Frida (H)	Nei	With, Odd (Kr.F.)	Nei*	Tynning, Torstein (H)	Nei
Petersen, Oddrunn (A)	Nei	Oppland fylke		Varsi, Turi (A)	Nei
Utsi, Per A. (A)	Nei	Djupvik, Olav (Kr.F.)	Nei*	Troms fylke	
Hedmark fylke		Furuseth, Rolf (A)	Nei	Hansen-Krone, Margit (H)	Nei
Bakke, Else (A)	Nei	Hovengen, Åge (A)	Nei	Nilssen, Rolf (A)	Nei
Bakken, Anne-Lise (A)	Ja	Lied, Harald U. (H)	Nei	Norwich, Arnjot (H)	Nei
Borgen, Kjell (A)	Nei	Røssum, Ola O. (Sp)	Nei*	Aas, Per (Kr.F.)	Nei*
Erlandsen, Christian (H)	Nei*	Oslo		Vest-Agder fylke	
Skogholt, Einar O. (A)	Nei	Bratteli, Trygve (A)	Nei	Austad, Tore (H)	Nei
Johnsen, Sigbjørn (A)	Ja	Førde, E. (A)	Ja	Lie, Engly (A)	Nei
Langfald, Ottar (Sp)	Nei*	Berntsen, Thorbjørn (A)	Ja	Lien, Odd (A)	Nei
Rusten, Odd (A)	Nei	Steen, Reiuulf (A)	Nei	Westermoen, Toralf (Kr.F.)	Nei
Hordaland fylke		Ditlev-Simonsen, Per (H)	Nei	Udjus, Ragnar (Sp)	Nei*
Bakke, Halvard (A)	-	Rønbeck, S. (A)	Ja	Vestfold fylke	
Fossen, Aksel (A)	Nei	Hafstad, Karin (H)	Nei	Bjørnø, Alf (A)	Nei
Hansen, Harry (A)	Nei	Havroy, Haldis (A)	Nei	Knudsen, Thor (H)	Nei
Haugstvedt, Asbjørn (Kr.F.)	Nei*	Kristiansen, Eli (Kr.F.)	Nei*	Klov, Ole (A)	Nei
Helland, Sverre (Sp)	Nei*	Langslet, Lars Roar (H)	Nei	Ramberg, Åge (Kr.F.)	Nei*
Alsåker Spilde, A. (H)	Nei	Lowsow, Wenche (H)	Nei	Sogn, Karen (H)	Nei
Mo, Sverre (Kr.F.)	Nei	Syse, Jan P. (H)	Nei	Vattekår, Odd (H)	Nei
Randal, Håkon (H)	Nei	Ødegaard, Ivar (A)	Nei	Østfold fylke	
Skarstein, Inger-Lise (H)	Ja	Ørnhoi, Stein (SV)	Ja	Apenes, Georg (H)	Ja
Skauge, Arne (H)	Nei	Rogaland fylke		Bakken, Ingvar (A)	Nei
Tungesvik, Hans Olav (Kr.F.)	Ja	Berge, Gunnar (A)	Nei	Johanson, Arvid (A)	Nei
Ingebrigtsen, D. (A)	Nei	Feyling, Claus Egil (H)	Nei	Korvald, Lars (Kr.F.)	Nei*
Utkilen, Sigrid, (H)	Nei	Haus, Knut (Kr.F.)	Ja	Stubberud, Liv (A)	Nei
Møre og Romsdal fylke		Haukland, Aud S. (A)	Nei	Thoresen, Tom (A)	Ja
Berg, Arve (A)	Nei	Sandnes, Arne (H)	Nei		
		Olsen-Hagen, Gunn Vigdis (A)	Ja		

min mening!

Gaupeliv

I nr. 1 for 1981 av Norsk Natur fortelles det om gaupa Lynx Njarka, hanngaupa som mista sine 3 barn og make på ei øy i Namdalen. Jens-Anton Andersen spinner ei lang historie om sørgeligheta ved dette. Men J.A. nemner ikkje alle de familietragedier bland rådyra som gaupa forårsakar. De uskuldige rådyra som ikkje fornermar nokon. Meinat Norsk Natur og J.A. at indbuarne på Gladsøya skulle late gaupa herja millom rådyra på øya istaden for å tenke på rådyra? Rådyr og gaupe gjeng ikkje godt saman. Og på ei lita øy so ville nok snart rådyra vera utrydda.

Men det fantes kan hende også mindre husdyr som sau og geit? Då var det vel undt at gaupa forsynte seg av dei? Kor merkelig det er at de som ikkje liver av husdyr og slitet med disse, alltid er de som har forstand på natur og er de som hev rett til å bestemme alt som berører rovdyr og natur-bevaring.

De som blir berørt av rovdyrs herjingar blandt småfe, eventuelt storfe, hev ingen forstand eller rett til å bestemme noko? Tenk på kor vondt det er for småfehaldarar som hev borte mange sauer om hausten og må leite i vikesvis etter disse, for å vera sikker på at de ikkje blir liggandes i snøen om vinteren og fryse ihjel, etter viker og måneder kanskje. Og tenk på all den bortkasta tida. Teller ikkje ogso tida for disse?

Kor stor er indtekta til J.A. Andersen og de 5 som er nemnt i redaksjonen for Norsk Natur? Dei hev nok meire i årsløn enn ein småfealer. Og ingen bekymringer for husdyr som dei hev stelt med og blitt glade i, og som no enten er blitt offer for rovdyrkjeften eller ligg ute vinters tid i frost og kulde. Dei får heller ikkje beskåret sin årsløn.

Erstatning? Ja er det ikkje slik at ein husdyrbrukar fyrst må miste 10 prosent av sin besetning for å få erstatning? Og den tida som er bruka på leiting om hausten forgieves?

Jau, det er nok romantisk å tenke på at det her gjeng gaupe eller et andet større rovdyr. Men ville dere føle nogen romantikk i at dere som lønsmottakarar, opplevde at når dere kom for å hente lønningsposen, fikk beskjed om at det hadde vori ein annan og heva lønna for dykkar arbeide? Og det gjentok seg fleire ganger? Om det då var andre som satte seg mot at denne røvaren blei satt fast, ville dere føle romantikken i dette? Ville dere innrømme at dere som fikk svi for det, ikkje hadde meiningsrett? 20 000 i skuddpremie? Ja forstår disse mennesker ingen ting. Her i Vest-Telemark lova saualslaga ut kr. 3000,- og det arbeides med å få alle 6 kommunane i Vest-Telemark til å betale skuddpremie for gaupa. *Torleiv Tveiten*

Min mening om Norges Naturvernforbund

Jeg ble medlem av Norges Naturvernforbund for et par tre år tilbake og gledet meg til å motta deres tidskrift regelmessig, men sjelden er jeg blitt så skuffet. Som natur- og dyrevenn (jeger og fisker også) regnet jeg med at det ville være mye godt stoff å hygge seg med, men det er stort sett blitt med fine bilder, resten av stoffet har en ph som ørreten i alle fall ikke kan overleve i.

For så vidt er det riktig at foreningen skal drive kampanje for å bevare natur og dyreliv, men skal foreningen bli tatt alvorlig må den revidere sine arbeidsmetoder fullstendig – selv ikke i Dagbladet leser man artikler så blottet for logikk og objektivitet som i Norsk Natur. Det er synd – NN burde nettopp være forumet som kunne skape hygge for sine medlemmer og samtidig føre frem sine synspunkter med tyngde overfor myndighetene. Slik det skrives i Norsk Natur i dag virker det bare masende og irriterende med all usakligheten.

Hva f.eks. med artikkelen «Lar du deg lokke?» i nr. 1 1981 – hva er hensikten med en slik artikkel? Forfatteren svartmaler turismen uten å si hvorfor, eller komme med alternativer. Hun har heller ikke rede på hva hun skriver om når hun tar for

seg Tanzania og sier det bør heller satses på landsbygda og matproduksjon. Det er så vidt jeg vet ikke noe land i verden som har satset mer på landsbygda og matproduksjon enn nettopp Tanzania. Det som ødelegger Tanzania er ideologien. Ingen skal tvinges til å arbeide, alle skal ha like mye, det vil si like lite, ingen har lov å komme med privat initiativ. Tanzanianerne er ikke sosialister av natur og har ingen interesse av å arbeide til beste for det diffuse som heter staten. Så skal en heller ikke vente annet enn nedgang, i motsetning til Kenya som virkelig har satset på turisme.

Vel, nok om dette, jeg har i all fall fått nok av NNs sure artikler og melder meg ut som medlem.

Johs Bergedalen

Ingen løftet en finger!

Galdhøpiggen sommeren 1980! Med hytta-kafeteriaen til K. Vole!! Snart kommer vel skitrekking fra Juvass også!??

Og ingen løftet en finger for å bevare Norges høyeste, helligste fjell – ikke DNT – ikke NNV –

Er det ingen organisasjon her i landet som føler noe som helst ansvar for slik naturvandalisme?

Hytta ble bygget 1974–76 av midler fra Naturskadefondet fordi den gamle, elendige trebrua/trerønna som sto på toppen for mange herrens år siden blåste ned! Selvfølgelig var det ingen instans som nektet Vole å bygge sin nye «borg» – som nok aldri kommer til å blåse ned – dessverre. Den blir nok stående – som et bastant minnesmerke om hvor langt (eller kort) man var kommet her til lands, hva bevaring av norsk natur angår, i 1970-årene.

J. W. Holst

Takk til Fagerhaug!

Uten oppslutning fra forbundets mange medlemmer i konkrete saker og om forbundets arbeid generelt, kunne forbundet ha pakket snippen for lenge siden. En av dem som gjør det mulig å holde skuta mer enn flytende, er naturverneren og apotekeren *Erling Fagerhaug*. Han støtter hundre prosent opp om forbundets arbeid og har tidligere gitt 30.000 kroner til naturvernsaken. Nå følger han opp med 20.000 kroner og livsvarig medlemskap. Og hva er det som får en pensjonert herre i begynnelsen av åttiårene til å gi så mye til

en organisasjon som arbeider med såvidt kontroversielle saker?

– Jo, sier han til «Norsk Natur» – det er den gleden naturen gir meg. Jeg elsker å rusle alene i fjell og hei. Dra opp en feit fjellørret. Trekke inn fjellufta og oppleve at vannet fremdeles renner i elveleiene. – Ikke helt alene, legger han til. Snefrid, min lille papillon er selvsagt alltid med. Hun er en prima fjellhund. Fagerhaug er vokst opp i Vesterålen. Her lærte han fort å sette pris på stillheten, på det naturen ga av muligheter for å overleve, spenning og opplevelser. Nå for tiden er han opptatt av Altasaken, som alle andre naturvernere. Og som alle andre naturvernere filosoferer han over om den nye statsministeren har politisk makt til å frede dette vassdraget. For han minnes gamle dager og de fine fiskeaturene han hadde nettopp i de områdene av Finnmarksvidda som krysses av Alta-Kautokeinovassdragets vannmasser. – Nåtidens miljøproblemer er svært alvorlige, mener Fagerhaug. For han er pengegavene til Naturvernforbundet en investering i fremtiden. Han har barn og barnebarn som han ønsker alt godt. Vi som lever i dag, har ingen rett til å ødelegge for de neste generasjoner, sier han. – De må også gis muligheten til å overleve og til å oppleve sann naturglede, slutter han, og oppfordrer andre yrkesgrupper enn apotekere til å støtte opp om forbundets med pengegaver.

SES

Nyvalg i kretsforeninger

I flere av forbundets kretsforeninger har det vært formannsskifte denne våren.

Olaug Nestvold er valgt til ny formann i Nord-Trøndelag Naturvern.

Ny formann i Oppland Naturvern er Fredrik Heitkotter.

Telemark Natur- og Miljøvernens nye formann heter Tom Andersen.

Frode Bekkestad er valgt til ny formann i Vestlandske Naturvernforening.

Videre er Karl M. Bryne valgt til ny formann i Rogaland Naturvern, Lisbeth Svendsen i Aust-Agder Naturvern og Carl S. Bjurseth i Sør-Trøndelag Naturvern.

Kryssordløsning nr. 6–80

Kryssordløsning nr. 1–81

MOTTO FOR VERVE-KAMPANJE	Hoved- STAD	FISK ORG.	DYR	FUGL PRESTE- SYKE		BRUNST- PERIODE		LUFT- FARER	GODT KORT DREGGE	ORG.	DYR	BRÅKER ELDRE DYR	VIKTIG ARBEIDS- OMRÅDE
FUGL							FORF.				SÅRT		
PLANTE							DYR				FUGL		
			SYD			INSEKT							
NATUR- OMRÅDE										OPPDRA		I SALUTTEN VED SKIEN	
		OVERFALL				DYR					AM. ØRN		
		TRE (GULL.)				TRE							
ELV	↓	LIK		DEL AV STORT (H)			FASE			STED	LITE UNIVERS	ORG.	I AVSKJED VEKST- FENOMEN
	-	KV.NAVN							I DANMARK				
									FISK				
		SØT				HAUGER							↓
		DEHNING				ROM							
M.NAVN ALM. FØRK		STJERNE					SOPP						
							FUGL						
	↓	LITE ROM	ADV.					SPORT					
			FISK					ANLÆGGE					
PLANTE /PYNT							OVE ... HØSSE				I BRNO		NYTTE- PLANTER
							SIDE						
		I ALLELEN GEVINSTER		KALD "GULROT"		DYRENEGL							DRIKK
						STOFF							
KON- SONANTER			BRYLUP							I FLØR			
BIBELSK NAVN			KONJ.								M.NAVN (GULL.)		
											PASTILL		
						SJARM		DRIKK			TRÅKK		BE- HOLDER
								LETTE					TITTERE
NAVN PÅ LILLE-ASA													
STEMME							MARK				DYR		
							I CIA						
			VOKALER		I HAVBJERK						KJEMISK FENOMEN		
					REDSKAP						FLIRER		
PRON.		SPRING											
		TONE									ETTERLATT		
											PUSSE		
VOKALER			BOLL										
			TEVLING										
SLITE						I LY	FØRE				FOR- STAV- ING		OPPFØRER
							KONJ.						ARTIKKEL
						PLANTE							
			AKTIV- TET										

Kryssordvinnere

Kryssordoppgaven i nr. 6-1980 var en hard nøtt, som bare to greidde å knekke. De to vinnerne, som får hver sin naturbok i posten, er *Signe Rudolfsen*, Kristiansand, og *Johan Troye*, Bergen.

Blant en mengde innsendere av riktig løsning på kryssordoppgaven i nr. 1-1981, ble følgende trukket ut som vinnere av naturbok: *Ingar Jørstad*, Lillehammer, *Einar Nome*, Kragerø, og *Johanne Silchenstedt*, Landås.

Kryssord 3-81

Du får hele sommeren på denne oppgaven - løsning må vi ha innen 1. september. Som vanlig en naturbok i premie til hver av de tre først uttrukne, riktige løsninger. Ta gjerne en kopi hvis du ikke vil klippe i bladet.

Navn:

Adresse:

PLANTER OG DYR I FOKUS

Naturvernforbundets emblem som anheng i sølv (uten kjede) er premien til den som verver 10 nye medlemmer.

Premieverving

Denne våren og forsommeren har forbundet, gjennom kretsforeningene, drevet medlemsverving kombinert med opplysningsvirksomhet om plante- og dyrelivet. Det er utarbeidet et spesielt vervemateriell, som bl.a. omfatter:

- vervebrosjyre med vekt på vern av planter og dyr
- brosjyre om truede arter
- folder om sjøfuglene
- forbundets prinsippprogram
- ideer til aktiviseringstiltak

Samtidig fortsetter vi premievervingen (se oversikt over premiene i Norsk Natur nr. 2-1981). Det nevnte vervematerialet vil være til stor nytte for dem som vil prøve seg som premieververe. Skriv eller ring, så sender vi det du ønsker!

Slik verver du

Nye medlemmer (navn og adresse) føres opp på vervekortet (siste omslagsside) som sendes ufrankert til forbundet. Straks vi har mottatt kortet, vil Norsk Natur bli sendt til de nye medlemmene.

For å få premie, må ververen innkassere kontingenten og videresende pengene til forbundet over postgiro eller bankgiro (se vervekortet).

Fotokonkurranse «OSLOMARKA»

Østlandske Naturvernforening og Dagbladet innbyr alle amatørfotografer til fotokonkurranse med tema «Oslomarka».

Konkurranseregler

- Alle amatørfotografer kan delta.
- Alle deltar i én klasse - farger eller svart/hvitt.
- Motivvalget er fritt, men bildet må være tatt i Oslomarka (med Oslomarka menes Kjekstadsmarka, Vestmarka, Krokskogen, Bærumsmarka, Nordmarka, Liljomarka, Romeriksåsene, Gjelleråsmarka, Østmarka og Sørmarka).
- Hver deltaker kan sende inntil 5 bilder, eventuelt som serie.
- Med bildene må følge opplysninger om deltakerens navn og adresse, og når og hvor bildet er tatt. Opplysningene anføres på baksiden av papirkopier. For lysbilder skrives opplysningene på rammen, eller de kan medfølge på

eget ark. Lysbilder må dessuten ha «rettvendtmerke», et rundt kontrastmerke i nederste venstre hjørne av rammen (når bildet ses rettvendt).

- Maksimumsformat for lysbilder er 6 x 6 cm. Papirkopier må ha minste bredde minimum 13 cm, største lengde maksimum 25 cm.
- Sammenkopiering eller sammenkobling («sandwich») av to eller flere bilder er ikke tillatt. Lysbilder kan avmaskes.
- Det kan ikke deltas med tidligere offentliggjorte eller premierte bilder.
- Bilder som ønskes returnert må vedlegges returporto. Retur til den adresse som er påført bildene, finner sted så snart som mulig etter avsluttet konkurranse.
- Offentliggjørelse av premierte bilder i forbindelse med konkurransen skjer uten vederlag til fotografen. Arrangørene forbeholder seg ellers retten til å benytte innsendte bidrag mot vanlig honorar.

Premiering

De fem beste vil i premie få et litografi med naturmotiv, av en aner-

kjent kunstner. Førstepremievinne- ren får i tillegg gratis week-endopphold for to på en av stuene i Oslo- marka. De ti beste vil dessuten få diplom. Juryen har anledning til å utdele ekstrapremie og/eller diplom til øvrige deltakere.

Innleveringsfristen

er 15. september 1981, og bildene sendes til Østlandske Naturvernforening, Postboks 8268 Hammersborg, Oslo 1.

Offentliggjørelse

av resultatet av konkurransen vil finne sted i Dagbladet og Norsk Natur så snart juryens arbeid er avsluttet. Østlandske Naturvernforening tar sikte på å foreta premieutdelingen på foreningens høstmøte i oktober/november.

Bedømmelse

Innsendte bidrag bedømmes av en jury som består av Bredo Berntsen, Østlandske Naturvernforening, Ragnar Frislid, Norsk Natur, og Johan Brun, Dagbladet. Juryen står fritt i sin bedømmelse, og avgjørel- sene er endelige.

Heftet om «Dei siste vassdraga» er kommet i ny utgave –

... et faktahefte om de siste store vassdragene i Norge og de utbyggingsplaner som truer disse. Heftet som er produsert av Aksjon Bygde-Noreg i samarbeid med Naturvernforbundet og vassdragsverngruppene, tar også for seg kraftsituasjonen og hvilke alternativer vi har til vannkraft. Illustrert. 95 s. pris kr. 25,-.

Tegning Viggo Ree

Lunde

NY PLAKAT «SPISELIGE VILLE BÆR»

er nå under produksjon for salg rundt 1. juni. Av trykkek- niske grunner er vi bare i stand til å vise en liten smakebit (blåbær og jordbær på strå) av vår nye plakat som i tekst og tegning forteller om hele 15 spiselige ville bær. *Hedvig Wri- gth Østern* er kunstneren bak tegningene og botanikeren *Eva Mære Lauritzen* står for teksten. Pris kr. 35,-.

Tegning Jon Fjeldså

Stokkandunge

DE POPULÆRE FUGLEFRI- MERKENE

er nå å få som postkort i Naturvernforbundet. Lunde, teist, dverg- gås, vandrefalk, fosse- kall, kjøttmeis, tjeld (unge) og stokkandunge pryder åtte av seriens ni kort. Det niende kortet viser den utryddede geir- fuglen. Av seriens øv- rige arter står flere i fare for å gå samme skjebne i møte – om ikke utviklingen snus. *Viggo Ree* er mes- ter for de voksne artene og *Jon Fjeldså* for unge av tjeld og stokkan- dunge. Pris kr. 20,-.

JEG/VI BESTILLER MED DETTE:

NB! I tillegg til de oppgitte priser kommer porto- og ekspedisjonsgebyr etter følgende satser:

- Samlet kjøp for inntil kr. 20,-, gebyr kr. 4,-
- Samlet kjøp for inntil kr. 50,-, gebyr kr. 6,-
- Samlet kjøp for over kr. 50,-, gebyr kr. 10,-

Navn: (i BLOKKBOKSTAVER)

Adresse:

Poststed:

NB! Husk å angi betalingsmåte ved bestilling. De som ikke gjør det vil få bestilte varer tilsendt pr. postoppkrav.

Det samlede beløp i kr. (inklusive eksp.gebyr) sendes vedlagt i sjekk/sendes samtidig pr. bankgiro/postgiro/postanvisning.
 (Stryk det som ikke passer!)

OBS! Varer som betales oss pr. bank- postgiro/postanvisning eller pr. sjekk blir ikke sendt fra NNV før beløpet er mottatt.

Jeg/vi ønsker å betale mot oppkrav, og må da betale oppkravsgebyr og porto i tillegg.

Ved enhver innbetaling, vennligst skriv hva betalingen gjelder! Og husk – rask og riktig ekspedering er avhengig av at bestilleren har tydelig navn og adresse.

KALENDER/PLAKATER

100 eks.	«Naturkalenderen 1981»	å kr. 20,-	tils. kr.
 eks.	«Naturkalenderen 1980»	å kr. 5,-	tils. kr.
101 eks.	Plakat «Fjellbakkestjerne»	å kr. 30,-	tils. kr.
102 eks.	Plakat «Svalestjert»	å kr. 30,-	tils. kr.
103 eks.	Plakat «Perleugle»	å kr. 30,-	tils. kr.
104 eks.	Plakat «Rådyrkalv»	å kr. 30,-	tils. kr.
105 eks.	Plakat «Gaupe» (E. Struksnes)	å kr. 50,-	tils. kr.
106 eks.	Plakat «Olje eller fisk?» (Rune Anderson)	å kr. 15,-	tils. kr.
107 eks.	Plakat «Vassdragsvern» (Morten M. Kristiansen)	å kr. 30,-	tils. kr.
108 eks.	Plakat «Darugiella – Maktas språk»	å kr. 30,-	tils. kr.
109 eks.	Plakat «Vinterfugler»	Staffan Ullström å kr. 25,-	tils. kr.
110 eks.	Plakat «Spiselige ville bær» (Hedvig Wright Østern)	å kr. 35,-	tils. kr.

PROSPEKTKORT

200 sett	Prospektkortserie «Kort og godt» (Morten M. Kristiansen)	å kr. 10,-, sett å 9 stk.	tils. kr.
201 sett	Prospektkortserie «Nasjonalparker»	å kr. 12,-, sett å 9 stk.	tils. kr.
202 sett	Vinterkort (Norske Naturfotografer)	å kr. 38,- sett å 9 stk. doble	tils. kr.
203 sett	«Indianerbrevet»	å kr. 35,- sett å 5 stk.	tils. kr.
204 sett	Vinterkort – enkle 9 kort	å kr. 20,-	tils. kr.
205 sett	prospektkort «Fuglefrimerker» (Ree/Fjelds)	sett å 9 eks. enkle å kr. 20,-	tils. kr.

MERKER

300 eks.	Stoffmerke «Norges Naturvernforbund	å kr. 10,-	tils. kr.
301 sett	Sett å 4 stk. klebemerker Norges Naturvernforbund	å kr. 15,-	tils. kr.
302 eks.	Medlemsnål i sølv	å kr. 10,-	tils. kr.
 eks.	Medlemsnål i sølv (m/sikkerhetsnål)	1 1/2 x 1 1/2 cm å kr. 20,-	tils. kr.
303 eks.	Medlemsnål i gull	å kr. 20,-	tils. kr.
304 sett	Sett å 5 stk. sy-på-refleks «Unna meg»	å kr. 25,-	tils. kr.
305 sett	Sett å 5 stk. sy-på-refleks «rund»	å kr. 25,-	tils. kr.
306 eks.	Stoffmerke «Aksjon Rovfugl»	å kr. 10,-	tils. kr.

307 sett	Sett å 5 stk. klebemerker «Aksjon Rovfugl»	å kr. 10,-	tils. kr.
308 sett	å 5 stk. klebemerker store «La naturen gå i arv»	å kr. 25,-	tils. kr.
309 sett	å 10 stk. brevmerker «La naturen gå i arv»	å kr. 10,-	tils. kr.
310 sett	å 9 stk. brevmerker «Ekorn» (Staffan Ullström)	å kr. 9,-	tils. kr.

KUNST

400 eks.	Tresnitt bjørn (E. Struksnes)	å kr. 35,-	tils. kr.
401 eks.	Tresnitt ulv (E. Struksnes)	å kr. 35,-	tils. kr.
402 eks.	Tresnitt gaupe (E. Struksnes)	å kr. 35,-	tils. kr.
403 eks.	Tresnitt jerv (E. Struksnes)	å kr. 35,-	tils. kr.
404 eks.	Tresnitt oter (E. Struksnes)	å kr. 35,-	tils. kr.
 sett	Sett å 5 stk. tresnitt (bjørn, ulv, gaupe, jerv, oter)	å kr. 150,-	tils. kr.
405 eks.	Litografi «Brushaneleik» (Vivian Zahl Olsen)	å kr. 300,-	tils. kr.

LITTERATUR

500 eks.	U. Hafsten «Naturvernets århundre»	å kr. 14,-	tils. kr.
501 eks.	Bredo Berntsen «Litteratur om natur»	å kr. 5,-	tils. kr.
502 eks.	Bredo Berntsen «Litteratur om natur supplement»	å kr. 15,-	tils. kr.
503 eks.	A-I. Jansen «Hvem gjør hva i natur- og miljøvernet»	å kr. 20,-	tils. kr.
504 eks.	M. Segnestam «Den første naturboka»	å kr. 10,-	tils. kr.
505 eks.	Perarvid Skog «Økologi»	å kr. 15,-	tils. kr.
506 eks.	NNV's Energimotmelding	å kr. 20,-	tils. kr.
508 eks.	Bredo Berntsen «Naturvernets historie i Norge»	å kr. 65,-	tils. kr.
509 eks.	H. Solheim «Olje eller fisk?»	å kr. 24,-	tils. kr.
510 eks.	Bryne/Garnåsjordet/Hofseth/Parr. «Energi, miljø og samfunn»	å kr. 68,-	tils. kr.
511 eks.	Alta-motmeldingen	å kr. 20,-	tils. kr.
512 eks.	«Dei siste vassdraga»	å kr. 25,-	tils. kr.

kr. + porto og ekspedisjonsgebyr

TOTALT kr.

Dette kortet gir ikke premie

men brukes av dem som vil gjøre Naturvernforbundet en tjeneste, men som selv ikke vil gå til direkte verving.

På dette kortet føres opp navn på personer som kan tenkes å ville bli medlemmer av forbundet.

Premiekort

Dette kortet brukes bare når du verver **nye** medlemmer, og når **du selv** tar inn kontingenten for disse og sender inn kontingentbeløpet til Naturvernforbundet.

Årskontingenten er for 1981

Kr. 75,— for hovedmedlemmer (inkl. Norsk Natur)

kr. 10,— for familiemedlemmer (hovedmedlems ektefelle eller hjemmeværende barn under 25 år)

kr. 1500,— for livsvarig medlemsskap for hovedmedlem.

Send prøveeksemplar av Norsk Natur og annet materiell til:

Navn:

Adresse:

Poststed:

Navn:

Adresse:

Poststed:

Navn:

Adresse:

Poststed:

Navn:

Adresse:

Poststed:

Navn:

Adresse:

Poststed:

Navn:

Adresse:

Poststed:

Flere navn enn det er plass til her? Send egen liste!

- + Kortet klippes ut og sendes forbundet.
- + Porto er betalt av oss.
- + Kontingentbeløpet for de nye medlemmene sendes over **postgiro 5094602 eller bankgiro 6001.05.70835**
- + Når vi har mottatt kontingentbeløpet sender vi premien til deg.

Navn:

Adresse:

Poststed:

Navn:

Adresse:

Poststed:

Navn:

Adresse:

Poststed:

Navn:

Adresse:

Poststed:

Navn:

Adresse:

Poststed:

Navn:

Adresse:

Poststed:

NORGES NATURVERNFORBUND – POSTBOKS 8268 HAMMERSBORG, OSLO 1
PRIORITERTE BLAD

Premiekort

Dette kort gir IKKE
premie

Kan sendes
ufrankert
i Norge
Adressaten
vil betale
porto.

SVARSENDING
Avtale nr. 019/29

Norges
Naturvernforbund

Hammersborg
OSLO 1

Kan sendes
ufrankert
i Norge
Adressaten
vil betale
porto.

SVARSENDING
Avtale nr. 019/29

Norges
Naturvernforbund

Hammersborg
OSLO 1

BREV

Premieverving

Ververens navn:
Adresse:
Poststed:

BREV

PRØV Å
VERVE
DISSE

Dette kortet brukes av dem som vil gjøre forbundet en tjeneste, men som kvier seg for å gå til direkte verving. Her fører man opp venner og kjente som kan tenkes å ville bli medlemmer. Disse vil så få tilsendt prøveeksemplar av tidsskriftet og annet materiell fra forbundet.

NB! Dette kortet gir ikke premie